

Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējums

2023

(pārskata periods 2020-2022)

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

Rīga, 05.06.2023.

SATURS.

I PĀRSKATĀ IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI	3
II IEVADS	4
1. Izmantotā metodoloģija.....	4
2. Nozares ievainojamības un draudu kopsavilkums	4
3. būtiskākie nozarē PTAC identificēto risku mazinošu pasākumu priekšlikumi	7
4. Nozares komentāri.....	7
III PATĒRĒTĀJU KREDITĒŠANAS PAKALPOJUMU SNIEDZĒJU RAKSTUROJUMS.....	8
1. NILLTPFN tiesiskā regulējuma vispusīgums.....	11
2. Uzraudzības procedūras un to piemērošanas efektivitāte	13
3. Administratīvo sodu pieejamība un piemērošana	17
4. Kriminālo sodu pieejamība un pielietojums	18
5. Darbības uzsākšanas kontroles esamība un efektivitāte	19
6. Nozares kredītu devēju godīgums/ētiskums	21
7. Nozares kredītu devēju personāla zināšanas par NILLTFN (Sankcijām)	22
8. Atbilstības funkcijas/ IKS efektivitāte.....	24
9. Aizdomīgu darījumu ziņošanas un uzraudzības efektivitāte.....	27
10. Pieejamība un piekļuve informācijai par patiesajiem labuma guvējiem	29
11. Uzticamas identifikācijas infrastruktūras pieejamība un neatkarīgu informācijas avotu pieejamība (4.1.11. un 4.1.12.).....	30
IV KATEGORIJAI RAKSTURĪGO IEVAINOJAMĪBAS MAINĪGO RĀDĪTĀJU ANALĪZE	34
1. Ievainojamības faktori.....	34
2. Apjoms un klientu raksturojums	34
V PAKALPOJUMU NILLTPF RISKĀ NOVĒRTĒJUMS	38
1. DISTANCES KREDĪTI	39
2. PATĒRIŅA KREDĪTI	42
3. LĪZINGI UN CITI AR TRANSPORTLĪDZEKLI VAI CITU OBJEKTU NODROŠINĀTIE KREDĪTI	45
4. HIPOTEKĀRIE KREDĪTI	48
5. KREDĪTI PRET KUSTAMAS LIETAS ĶĪLU	50
6. KREDĪTI JURIDISKĀM PERSONĀM UN SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS VEIKŠANAI	52

Aptauja - 07.02.2023. PTAC veiktā aptauja “Patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēju aptauja (nozāres risku novērtējumam)”

FID – Finanšu izlūkošanas dienests

LB – Latvijas Banka

NILL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

NILLTPF – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšana

NILLTPFN – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana

NILLTPFNL - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums

Pārskata periods – 2020-2022

PF – Proliferācijas finansēšana

PLG – Patiesā labuma guvēji

PNP – Politiski nozīmīga persona

PTAC – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

PTAL – Patērētāju tiesību aizsardzības likums

Sankciju likums - Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums

TF – Terorisma finansēšana

UR – Uzņēmumu reģistrs

VID – Valsts ieņēmumu dienests

II IEVADS

1. IZMANTOTĀ METODOLOĢIJA

Novērtējums tika veikts atbilstoši Pasaules Bankas metodoloģijai¹ (modulis 6B, citu finanšu iestāžu ievainojamība), vērtējot nozares ievainojamības virzienus (mainīgos)² un atsevišķi vērtējot nozares raksturīgāko pakalpojumu grupu³ ievainojamības faktoros, rezultātā nosakot kopējo nozares ievainojamības līmeni.

Atbilstoši metodoloģijai, katram no vērtētajiem mainīgajiem nozares novērtēšanas darba grupa, pamatojoties uz dokumentiem un faktiem, piešķir novērtējuma līmeni. Nozares ievainojamības virzieni (mainīgie) tiek vērtēti 11 līmeņu vērtību skalā no 0 līdz 1, kur 0 nozīmē neeksistējošu, bet 1 teicamu ievainojamības samazinošo faktoru ietekmi. Savukārt, vērtējot nozares raksturīgāko pakalpojumu grupu ievainojamības faktoros, vērtējums atbilstoši metodoloģijai tiek norādīts otrādi, proti, vērtējums “zems” vai “neeksistē” ievainojamības līmeni konkrētajam pakalpojumam samazina, savukārt vērtējums “augsts” – palielina. Katrs no piešķirtajiem ievainojamības vērtējumiem katram virzienam vai faktoram atbilstoši metodoloģijā iekļautajam vērtēšanas rīkam (sistēmisks rīks ar iestrādātām matemātiskām formulām) nosaka kopējo nozares un katra atsevišķā pakalpojuma ievainojamības līmeni.

Nozares risku novērtējums izstrādāts, ievērojot Nacionālo terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas risku ziņojumu 2017.-2019.gadam⁴, 2017.gada 4.oktobrī Finanšu izlūkošanas dienesta (FID) “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes”⁵, Terorisma finansēšanas un proliferācijas novēršanas vadlīnijas NILLTPFNL subjektiem un uzraudzības institūcijām⁶, Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējumu⁷, nozares uzraudzības ietvaros iegūto informāciju un statistiku, pārbaužu rezultātus, veikto aptauju⁸ un citu informāciju.

2. NOZARES IEVAINOJAMĪBAS UN DRAUDU KOPSAVILKUMS

Risks nozīmē iespējamību, ka nozares draudi izmanto nozares ievainojamību, tāpēc nozares komersantam sava iekšējās kontroles sistēma (IKS) jāveido uz risku balstītā pieejā – tā, lai samazinātu iespējamību, ka komersanta ievainojamība (vājā vieta) tiek izmantota noziedzīgi iegūtu līdzekļu

¹ Pieejams: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/antimoney-laundering-and-combating-the-financing-of-terrorism-risk-assessment-support>

² Sk. šī novērtējuma II nodaļu

³ Sk. šī novērtējuma III un IV nodaļu

⁴ Pieejams: <https://fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Riska%20zi%C5%86ojumi/Nacion%C4%81%C4%81%20NILLTPF%20Orisku%20nov%C4%93rt%C4%93juma%20zi%C5%86ojuma%20kopsavilkums.pdf>

⁵ Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Tipologiju%20materials_II_red.pdf

⁶ Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Vadl%C4%ABnijas%2C%20rekomend%C4%81cijas/TF_un_PF_nov_vadlinijas.pdf

⁷ Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2022/VVRN/VVRN%202022_FINAL%20%28002%29.pdf

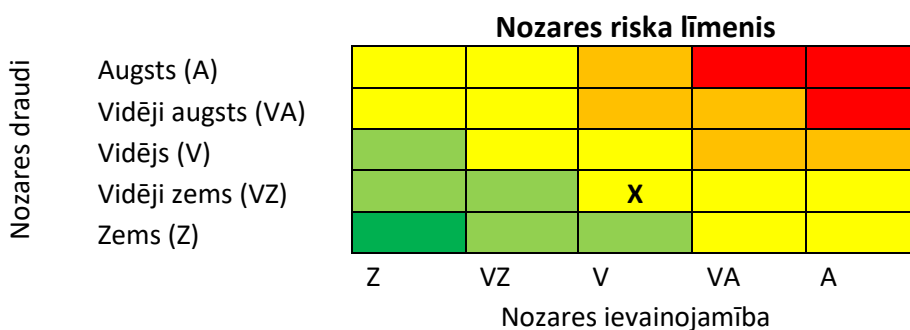
⁸ 07.02.2023. PTAC veiktā aptauja “Patērētāju kredītēšanas pakalpojuma sniedzēju aptauja (nozares risku novērtējumam)”

legalizēšanai, terorisma finansēšanai vai proliferācijai (NILLTPF), vai starptautisko un nacionālo sankciju prasību neievērošanā vai pārkāpšanā.

Atbilstoši Nacionālajam NILLTPF risku novērtēšanas ziņojumam par 2017. - 2019.gadu (2020)⁹ un Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējumam 2017/2019 (08.04.2020.)¹⁰ nozarei piemītošie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas draudi novērtēti kā vidēji zemi un ievainojamība novērtēta kā vidēja, kopējo riska līmeni nosakot kā vidēju. Šajā nozares risku novērtējumā ņemts vērā iepriekšējais periods un visas pārskata periodā notikušās izmaiņas.

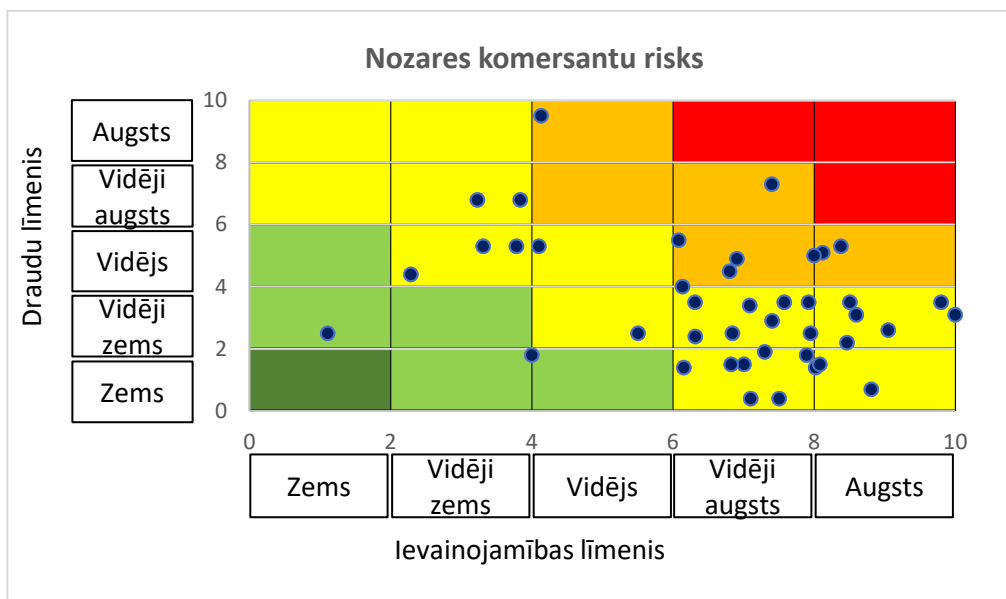
Ievērojot patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju saimnieciskās darbības būtību, proti, kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu pārsvarā Latvijas patērētājiem (rezidentiem), to lielumu, apmēru un ietekmi ekonomikā, risku izpratni un ieviestās IKS, nozare ir pakļauta riskiem, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, savukārt nozarei piemītošais NILL riska līmenis vērtējams kā vidējs.

Attēls Nr.1 Nozares riska līmenis

Savukārt nozares komersanti atbilstoši PTAC izstrādātajai risku matricai uz novērtējuma sagatavošanas brīdi norādīti attēlā Nr.2

Attēls Nr.2 Nozares komersantu risks

⁹ Pieejams: <https://fid.gov.lv/uploads/files/NEW%20WEB/Nacion%C4%81%C4%81%20NILLTPF%20risku%20nov%C4%93rt%C4%93juma%20zi%C5%86ojuma%20kopsavilkums.pdf>

¹⁰ Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/1548/download?attachment>

Ievērojot Nacionālo terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas risku ziņojumā par 2017.-2018.gadu (papildināts 2019.gada jūlijā) ¹¹, patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju saimnieciskās darbības būtību, proti, kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu pārsvarā Latvijas patērētājiem (rezidentiem), to lielumu, apmēru un ietekmi ekonomikā, risku izpratni un ieviestās IKS, nozarei piemītošo saimnieciskās darbības būtību, ar nozares komersantu darbību un ar sniegtajiem pakalpojumiem saistītos identificētos riskus, TF un PF riska līmenis vērtēts kā vidējs. Ievērojot Pārskata periodā būtiski pilnveidotās IKS un citus šajā novērtējumā vērtētos apstākļus, PTAC ieskatā TF un PF riska līmenis patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem būtu samazināms.

Galvenie noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL), terorisma finansēšanas (TF) un proliferācijas finansēšanas (PF) draudu aspekti nozarei ir:

- Klientu autentifikācijas līdzekļu zādžības, nolūkā tos izmantot kredītu iegūšanai;
- Bezskaidras naudas pārrobežu plūsma, veicot kredīta atmaksu;
- Kredīta izsniegšana un atmaksa skaidrā naudā;
- Necaurspīdīga ieguldīto/piesaistīto naudas līdzekļu izcelsme komercdarbības/saimnieciskās darbības nodrošināšanai;
- Piesaistītais finansējums no nelicencētām ieguldījumu platformām, kur tādejādi ieguldītāju NILL riski varētu netikt izvērtēti;
- Kredīta pirmstermiņa atmaksa lielā apmērā vai daudzos mazāka apmēra maksājumos;
- Kredīta atmaksu aizņēmjēja vietā veic trešā persona.

Galvenie ievainojamības aspekti nozarei ir:

- Nozares komersantu neviennozīmīgā izpratne un attieksme pret NILLTPF riskiem;
- Saimnieciskās darbības veidam, apjomam un būtībai atbilstošu riska izvērtējumu izstrāde un uz to pamata veidotās IKS efektīva darbība uzņēmumā;
- Atbildīgo darbinieku izpratne un zināšanu līmenis.

Lai arī lielākā daļa patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju klienti ir rezidenti, tomēr var pastāvēt patērētāju kreditēšanas nozares iespējama iesaiste starptautisko vai nacionālo sankciju pārkāpšanā vai neievērošanā, neizvērtējot pietiekami riskus, kas saistīti ar sankciju režīma pārkāpšanu vai neievērošanu patērētāju kreditēšanā, jo īpaši, izvērtējot fiziskas personas – patērētāja (nerezidenta, personas, kas saņēmušas uzturēšanās atļauju) saikni ar to valsti/teritoriju, kas ir šīs personas izcelsmes vieta (valsti/teritoriju, kurai piemērots sankciju režīms), vai personai joprojām pastāv ciešas personiskās un ekonomiskās attiecības ar attiecīgo valsti/teritoriju. Savukārt pašu komersantu risks saistāms ar to patiesajiem labuma guvējiem un piesaistītā, pamatkapitālā ieguldīto līdzekļu izcelsmi.

Galvenie starptautisko un nacionālo sankciju prasību neievērošanā vai pārkāpšanā draudu aspekti nozarei ir:

- Patiesie labuma guvēji (PLG), kas pakļauti starptautiskajām sankcijām, komersantiem, kuru īpašuma tiesības veidojas sarežģītas struktūras veidā;
- Darbībā piesaistītā finansējuma, pamatkapitālā iesaistītā finansējuma tiesiskā izcelsme;

¹¹ Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Riska%20zi%C5%86ojumi/LV_TF_PF_zinojums_papildinats_2019.pdf

Galvenie starptautisko un nacionālo sankciju prasību neievērošanas vai pārkāpšanas ievainojamības aspekti nozarei ir:

- Nepietiekama izpratne par starptautiskajām un nacionālajām un sankcijām un to attiecināmību uz patērētāju kreditēšanas pakalpojumiem un nozari kopumā;
- Nepilnvērtīgi vai neatbilstoši veikts starptautisko un nacionālo sankciju riska novērtējums un attiecīgi nepilnīgi izstrādāta starptautisko un nacionālo sankciju riska pārvaldīšanas IKS.

3. BŪTISKĀKIE NOZARĒ PTAC IDENTIFICĒTO RISKU MAZINOŠU PASĀKUMU PRIEKŠLIKUMI

- Likuma subjektu izpratnes paaugstināšana par starptautiskajām un nacionālajām un sankcijām un to attiecināmību uz patērētāju kreditēšanas pakalpojumiem un nozari kopumā;
- Padziļinātas pārbaudes, lai identificētu gadījumus, kad nepilnvērtīgi vai neatbilstoši veikts starptautisko un nacionālo sankciju riska novērtējums un attiecīgi nepilnīgi izstrādāta starptautisko un nacionālo sankciju riska pārvaldīšanas IKS;
- Turpinātas padziļinātas pārbaudes par likuma subjektu patiesajiem labuma guvējiem, kas var būt pakļauti starptautiskajām sankcijām, komersantiem, kuru īpašuma tiesības veidojas sarežģītas struktūras veidā;
- Piesaistīto finanšu līdzekļu izcelsmes mērķēto pārbaūžu pieaugums, mazinot gadījumus, kad uzraudzības subjektu ikgadējā darbībā manāma necaurspīdīga ieguldīto/piesaistīto naudas līdzekļu izcelsme komercdarbības/saimnieciskās darbības nodrošināšanai;
- Subjektu izpratnes paaugstināšana aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTP, un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID.
- Turpināta finanšu pratības līmeņa celšana patērētājiem, veicot skaidrojošo materiālu izstrādi, rīkojot kampaņas, publicējot brīdinājumus;
- Saskaņošanas procesā esošo normatīvo aktu grozījumu pieņemšana, PTAC vadlīniju subjektiem precizēšana un subjektu apmācību nodrošināšana;
- Pilna apmēra komplekso klātienēs pārbaūžu skaita palielināšana.

4. NOZARES KOMENTĀRI

Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējums pirms publicēšanas tika nosūtīts FinTech Latvija Asociācijai un Latvijas Finanšu nozares asociācijai. PTAC un nozares pārstāvju tikšanās laikā PTAC izskaidroja nozares risku novērtējumā izmantoto metodoloģiju un sniedza atbildes uz uzdotajiem jautājumiem un rakstiski iesniegtajiem komentāriem, kā arī atsevišķās vietās precizēja nozares novērtējuma tekstu atbilstoši nozares sniegtajiem komentāriem. Viedokļu atšķirības gadījumā PTAC sniedza skaidrojumu par mērķi un nolūku atbilstošas informācijas norādīšanai nozares risku novērtējumā.

Izteikti iebildumi par noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu attiecināšanu uz NILLTPF riskiem, jo tie nav saistīti ar noziedzīgu līdzekļu legalizāciju. Tomēr PTAC ieskatā, samazinot riskus noziedzīgu iegūtu līdzekļu iegūšanai, tiktu samazināti šo līdzekļu legalizēšanas apmēri citos kanālos. Tādējādi noziedzīgo līdzekļu iegūšanas riski ir cieši saistīti ar legalizācijas riskiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu aprites apmēriem.

III PATĒRĒTĀJU KREDITĒŠANAS PAKALPOJUMU SNIEDZĒJU RAKSTUROJUMS

Patērētāju kreditēšanas pakalpojumus drīkst sniegt kapitālsabiedrības, kuras ir saņēmušas Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) izdotu speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai (turpmāk arī kredīta devēji vai kapitālsabiedrības). Prasības speciālās atļaujas (licences) saņemšanai stājās spēkā 2011.gada 1.novembrī un uz 2023.gada 1.janvāri speciālā atļauja (licence) bija spēkā 37 kapitālsabiedrībām.

Galvenās prasības licencētajām patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju kapitālsabiedrībām reglamentē:

- 1) Patērētāju tiesību aizsardzības likums (PTAL);
- 2) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums (NILLTPFNL);
- 3) Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums (Sankciju likums);
- 4) 2011.gada 29.marta Ministru kabineta noteikumi Nr.245 "Noteikumi par speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai" (MK noteikumi Nr.245);
- 5) 2014.gada 21.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.648 "Noteikumi par distances līgumu par finanšu pakalpojumu sniegšanu";
- 6) 2016.gada 25.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.691 "Noteikumi par patērētāja kreditēšanu" (MK noteikumi Nr.691);
- 7) 2018.gada 13.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr.705 "Noteikumi par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasībām patērētāja kreditēšanas un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem" (MK noteikumi Nr.705);
- 8) 2018.gada 3.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr.392 "Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju" (MK noteikumi Nr.392).

Personas, kas izsniedz kredītus tikai saimnieciskās darbības veikšanai (t.sk., juridiskām personām), neietilpst patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju skaitā un tām nav nepieciešams no PTAC saņemt speciālo atļauju (licenci). Tāpat PTAC izsniegtā speciālā atļauja (licence) nav nepieciešama¹²:

- 1) kapitālsabiedrībai, kura uzskatāma par kredītiestādi saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas regulē kredītiestāžu darbību;
- 2) ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam, kas piedāvā norēķināties par preču vai pakalpojumu iegādi atlikta maksājuma, aizdevuma vai citas tamlīdzīgas finansiālas vienošanās veidā, nepiesaistot trešās personas finansējumu;
- 3) komersantu, kurš saskaņā ar līgumu, kas noslēgts starp ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju, preču vai pakalpojumu iegādei piedāvā slēgt tikai tādus patērētāja kreditēšanas līgumus, saskaņā ar kuriem netiek maksāti procenti vai citi papildu maksājumi;
- 4) krājaizdevu sabiedrībai;
- 5) pārvaldniekam atbilstoši Segto obligāciju likumam.

PTAC licencētās kapitālsabiedrības paralēli patērētāju kreditēšanas pakalpojumiem izsniedz kredītus arī juridiskām personām un/vai privātpersonām saimnieciskajai darbībai, kā arī nodarbojas ar preču tirdzniecību.

¹² Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta (1¹) daļa

2022.gadā no 42 licencētā patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem 36 sabiedrības vismaz vienā no kredītu veidiem bija slēgušas jaunus darījumus, proti aktīvi darbojās tirgū, tomēr izsniegto kredītu apmēri to vidū būtiski atšķiras. Atsevišķi komersanti piedāvā aizdevumus patērētājiem 4 kredīta veidos, kā arī izsniedz kredītus saimnieciskās darbības veikšanai, savukārt lielākā daļa komersantu specializējas vienā vai divos kredīta veidos¹³. Kredītus saimnieciskajai darbībai piedāvā 20 kapitālsabiedrības.

Licencēto kapitālsabiedrību dalībnieki ir gan kredītiestādes, gan sabiedrības, kuru dalībnieki ir ārvalstu kapitālsabiedrības, gan vietējā kapitāla sabiedrības. Vairākām kapitālsabiedrībām dalībnieki ir atsevišķi mazāki komersanti, kuri vēsturiski apvienojušies, lai izpildītu prasības speciālās atļaujas (licences) saņemšanai.

Detalizēta informācija par licencēto nozares dalībnieku apgrozījumu, pārvaldīto aktīvu apjomu, no jauna izsniegtajiem kredītiem, kredītportfeli un citiem nozari raksturojošajiem rādītājiem iekļauta šī pārskata III nodaļā "Kategorijai raksturīgo ievainojamības mainīgo rādītāju analīze".

Licencētie patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji dalījumā pēc piedāvātā kreditēšanas pakalpojumu veida 2022.gadā

Tabula Nr.1

Apzīmējumi	LM	Kredīti pret kustamas lietas ķīlu								
	LZ	Līzings u.c. ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošināto kredīti								
	HK	Hipotekārie kredīti								
	DK	Distances kredīti								
	PK	Patēriņa kredīti								
	BK	Biznesa kredīti privātpersonām un/vai juridiskajām personām								
	X	izsniegti jauni aizdevumi konkrētā kredīta veidā								
	A	tikai administrēti aizdevumi konkrētā kredīta veidā								
	PD	pieteikta darbība konkrētā kredīta veidā								
	JPI (LEI)	Juridiskās personas identifikators								
Specializācija kreditēšanas veidos										
Nr.	Sabiedrības nosaukums (iepriekšējais nosaukums)	Reģ.Nr.UR	JPI (LEI)	LM	LZ	HK	DK	PK	BK	
1	4finance AS	40003991692	213800YCHHN4TW6P4B93				X			
2	Aizdevums.lv SIA	40003468776	5493000IUTDT1Q98JU77					X	X	
3	Blender Lithuania UAB	304230261						X		
4	Citadele Leasing SIA (UniCredit Leasing SIA)	40003423085			X	A		A	X	
5	Avafin Latvia SIA (Creamfinance SIA (MD Investīcijas SIA))	40103283854	259400CD5US033NJXF47				X			
6	DelfinGroup AS (DelfinGroup SIA, ExpressCredit SIA)	40103252854	2138002PKHUJIMVMYB13	X	A	A	X	X		
7	E Lats SIA	40003482835	9845006D89060B3L1198	X	X		X	X		
8	Extra Credit SIA	40103548796					X			
9	ESTO LV AS (Margerds AS)	40103050993					X			
10	Finance 360 SIA (Finansu Grupa Latvijas Lombardi SIA)	40103444030		X		X				X
11	Finto Capital SIA	40203030616			X					

¹³ Sk. tabulu Nr.1 "Licencētie patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji dalījumā pēc piedāvātā kreditēšanas pakalpojumu veida 2022.gadā"

12	Fresh Finance AS (Motoro Līzings AS)	40103912862			A		A	X	A	
13	FZ Capital SIA	40003726262				X			X	
14	Finanza SIA	40103413280						X	X	
15	GRAND CREDIT SIA	50003952521	254900G15YF9QDBVVO59			X			X	
16	Hedge Capital Company SIA	40103968692	254900PW4SLEE3575O60				X			
17	Hipocredit AS (Mintos AS)	40103793931				X			X	
18	Holm Bank Latvia SIA (BEST LĪZINGS SIA)	54103053771					X	X	X	
19	Inbank Latvia SIA (Inbank Līzings SIA, Cofi līzings SIA)	40103821436			X			X		
20	InCREDIT GROUP SIA	40103307404			X		X	X	X	
21	IPF Digital Latvia SIA (MCB Finance Latvia SIA)	50003913651					X			
22	Lateko Līzings SIA	40003366651				X	X	X	X	
23	LATVIJAS HIPOTĒKA SIA	40103162565				X				
24	Luminor Līzings SIA (Nordea Finance Latvia SIA)	40003348054			X				X	
25	MC Finance AS (Money Express Credit AS, Money Express Credit SIA)	40103326532			X	X			X	
26	MiniCredit AS (MiniCredit SIA)	40103260762					X			
27	Mogo AS	50103541751	254900G15YF9QDBVVO59		X		A			
28	Nordic Finance SIA	40003773271					A	X		
29	Nord Līzings AS (NORD Līzings SIA)	40103472462			X				X	
30	Primero Finance AS (Loango AS)	40203148375			X		X	X	X	
31	SEB Līzings SIA	50003334041			X				X	
32	Swedbank Līzings SIA	40003240524			X				X	
33	VIA SMS SIA	40103259867					X			
34	VITA CREDIT SIA	40103463544		X	A	A		A	X	
35	ViziaFinance SIA (Money Metro SIA, Banknote SIA, Rīgas pilsētas lombards SIA)	40003040217	64886P9CJ25Z5JSB4950				X	A		
36	West Kredit AS	40003270389	894500XOOHVW10WBCJ85			X			X	
Pārskata periodā tikai administrējuši patērētājiem izsniegtos aizdevumus										
37	OC Finance SIA	40103203191	984500D39D51506V3C91				A		X	
38	Citadele Factoring SIA (Citadele līzings un faktoringu SIA)	50003760921			A				X	
39	Sotero LV SIA (4auto Latvia, SIA)	41503080070			Kapitālsabiedrība iesniegusi nulles atskaiti					
Kopā dalījumā pa kredīta veidiem		X			4	12	8	15	12	20
		A			0	4	3	4	3	1
		PD			0	0	0	0	0	0
Patērētāju kredīšanas pakalpojumu sniedzēju saraksts, kuriem 2022.gada 2.pusgadā licence anulēta										
1	Ātrais Kredīts SIA	40103183139			anulēta no 01.07.2022					
2	FRESHCASH LATVIJA LTD SIA	40103415277			anulēta no 01.07.2022					
3	Direct Mortgage Capital AS	40103968207			anulēta no 01.07.2022					
4	OC Finance SIA	40103203191	984500D39D51506V3C91		anulēta no 15.11.2022					
Patērētāju kredīšanas pakalpojumu sniedzēju saraksts, kuriem licence anulēta pēc 2022.gada 31.decembra										
1	Citadele Factoring SIA (Citadele līzings un faktoringu SIA)	50003760921			anulēta no 01.01.2023					
Patērētāju kredīšanas pakalpojumu sniedzēju saraksts, kuriem licence apturēta pēc 2022.gada 31.decembra										
1	Blender Lithuania UAB	304230261			apturēta no 01.01.2023 uz laiku līdz 6 mēnešiem					
2023.gada 1.janvarī spēkā ir 37 speciālās atļaujas (licences) patērētāju kredīšanas pakalpojumu sniegšanai, no kurām viena licence apturēta uz laiku līdz 6 mēnešiem										

1. NILLTPFN TIESISKĀ REGULĒJUMA VISPUSĪGUMS

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

- 1.1. Latvijā ir noteiktas visaptverošas prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas (NILLTPF) risku mazināšanai un novēršanai, kā arī starptautisko un nacionālo sankciju prasību ievērošanai. Pārskata periodā (2020.gads – 2022.gads) šīs prasības pilnveidotas - normatīvajos aktos veikti grozījumi, lai pilnveidotu esošo regulējumu klientu izpētes un darījumu uzraudzības veikšanai IKS ietvaros NILLTPFN subjektu pienākumu īstenošanai.
- 1.2. Speciālās prasības patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem NILLTPFN jomā nosaka MK noteikumi Nr.705, kas stājās spēkā 2019.gada 1.janvārī, un paredz papildus prasības patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem. MK noteikumi Nr.705 nosaka:
 - 1.2.1. prasības risku pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmai;
 - 1.2.2. prasības kredīta devēja klientu risku novērtēšanai;
 - 1.2.3. klientu izpētes kārtību un prasības;
 - 1.2.4. klientu padziļinātās izpētes minimālo apjomu;
 - 1.2.5. darījumu uzraudzību;
 - 1.2.6. tehnoloģisko risinājumu ieviešanas un pilnveidošanas prasības.
- 1.3. Papildus speciālās prasības ietvertas arī MK noteikumos Nr.245, saskaņā ar kuriem kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai patērētājiem kredīta devējam ir jāsaņem speciālā atļauja (licence) un jāievēro noteiktas prasības, tai skaitā NILLTPFN jomā – noteiktas prasības izstrādāt atbilstošas procedūras un kartības, kā arī noteiktas prasības kapitālsabiedrības, tās valdes un padomes (ja tāda izveidota) locekļu, prokūristu un par NILLTPFN atbildīgo personu atbilstībai.

Pārskata periodā izstrādāti grozījumi gan MK noteikumos Nr.245, gan MK noteikumos Nr.705, grozījumi MK noteikumos Nr.245 netika pieņemti, savukārt grozījumi MK noteikumos Nr.705 tika pieņemti 2023.gada 18.aprīlī¹⁴.
- 1.4. Vienlaikus nozari reglamentē arī citi normatīvie akti NILLTPFN jomā:
 - 1.4.1. Sankciju likums;
 - 1.4.2. 2021.gada 17.augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 550 “Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu”;
 - 1.4.3. 2019.gada 27.augusta Ministru kabineta noteikumi Nr.406 “Noteikumi par informācijas apjomu, ko sniedz Valsts ieņēmumu dienests par politiski nozīmīgām personām, un tās pieprasīšanas, izsniegšanas un glabāšanas kārtību” (MK noteikumi Nr.406);
 - 1.4.4. 2019.gada 19. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr.530 “Noteikumi par veidlapas paraugu ziņojumam par pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā” (MK Noteikumi Nr.530);
 - 1.4.5. 2018.gada 3.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 392 “Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju”;
 - 1.4.6. 2019.gada 9.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 327 “Starptautisko un nacionālo sankciju ierosināšanas un izpildes kārtība”;

¹⁴ Spēkā no 2023.gada 1.jūnija.

- 1.4.7.2016.gada 8.marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 138 "Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā";
- 1.4.8.Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 22² pants¹⁵.
- 1.5. PTAC izstrādātas vadlīnijas un citi dokumenti:
- 1.5.1.2019.gada 12.jūnija vadlīnijas Nr.7 "Patērētāju tiesību aizsardzības centra uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma un Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma subjektiem";¹⁶
- 1.5.2.2019.gada 27.jūnija PTAC iekšējās vadlīnijas Nr.9 "Sankciju par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma pārkāpumiem noteikšanai un piemērošanai patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzējiem un parādu ārpustiesas pakalpojumu sniedzējiem", kuras nosaka pamatprincipus, lai novērstu NILLTPFNL un Sankciju likuma pārkāpumus un noteiktu vienotus principus administratīvo sodu (sankciju) piemērošanai;
- 1.5.3.2020.gada PTAC skaidrojošais materiāls "Par piesaistīto finansējumu, tā izvērtēšanu un atpakaļ atdoto finansējumu." Skaidrojošais materiāls izstrādāts kā palīgīdzeklis NILLTPFNL subjektiem piesaistītā finansējuma izvērtēšanai.¹⁷
- 1.6. Pārskata periodā NILLTPFNL grozījumi veikti vairākas reizes, kā būtiskākie, kas attiecināmi uz patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēju nozari, minami 15.06.2021. grozījumi, kas stājās spēkā 12.07.2021., ar kuriem:
- 1.6.1.paredzot regulējumu slēgtajam un atvērtajam klienta izpētes rīkam. 2022.gada 5.jūlijā pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr.396 "Noteikumi par informācijas aktualizēšanas prasībām kopīgajā klienta izpētes rīkā un kopīgā klienta izpētes rīka pakalpojuma sniedzēja licencēšanu un uzraudzību";
- 1.6.2.mainot kārtību par ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem un paredzot sliekšņa deklarācijas iesniegšanu FID. Saistībā ar minēto NILLTPNFL tika papildināts ar jaunu IV² nodaļu "Ziņošana par aizdomīgiem darījumiem un sliekšņa deklarācijas iesniegšana", ar kuru tika būtiski mainīta ziņošanas kārtība, ieviešot GoAML lietojumprogrammu ¹⁸, kas ir pilnībā integrēts programmatūras risinājums, īpaši izstrādāts FID vajadzībām. Līdz ar pieņemtajiem grozījumiem papildus tika atcelta dubultā ziņošana, proti, personām kā pienākums tika noteikts iesniegt ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā gan FID, gan Valsts ieņēmumu dienestam (VID), turpmāk šie ziņojumi jāsniedz tikai FID¹⁹;
- 1.6.3.paplašinot NILLTPFNL 9.panta noteiktās prasības attiecībā uz darbinieku apmācībām, nosakot, ka likuma subjekts nodrošina, ka likuma subjekta darbinieki atbilstoši saviem amata pienākumiem pārzina ar NILLTPF saistītos riskus atbilstoši likuma subjekta darbības veidam un tās apmēram. Papildus tika ietverta prasība, ka likuma subjekta darbiniekiem tiek nodrošināta personas datu aizsardzības prasību pārzināšana NILLTPFN jomā²⁰;

¹⁵ Informācijas sniegšana arī Valsts ieņēmumu dienestam (VID) par aizdomīgiem darījumiem, kā arī citiem darījumiem.

¹⁶ Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/noderigi-materiali>

¹⁷ Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/noderigi-materiali>

¹⁸ Pieejams: <https://goaml.fid.gov.lv>

¹⁹ Saskaņā ar pārejas noteikumu 58.punktu nodaļa stājās spēkā 2021.gada 1.oktobrī.

²⁰ Saskaņā ar pārejas noteikumu 54.punktu grozījums par NILLTPFNL 9. panta izteikšanu jaunā redakcijā stājas spēkā 2022. gada 1. janvārī

1.7. Citi normatīvo aktu grozījumi.

- 1.7.1.01.10.2021. stājās spēkā 17.08.2021. Ministru kabineta noteikumi Nr. 550 "Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu". Noteikumi nosaka kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem un to saturu, gadījumus, kad sniedzama sliekšņa deklarācija, kā arī sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu, kā arī kārtību, kādā FID nosūta VID likuma subjektu ziņojumus par sliekšņa deklarāciju nodokļu jomā.
- 1.7.2.12.07.2021. stājās spēkā 16.06.2021. likuma "Par nodokļiem un nodevām" grozījumi, 22.² panta pirmajā daļā, nosakot, ka likuma subjekts ziņojumu VID iesniedz izmantojot FID Finanšu izlūkošanas datu saņemšanas un analīzes sistēmu.
- 1.7.3.Saistībā ar 15.06.2021. grozījumiem NILLTPFNL, kas stājās spēkā 12.07.2021. ar kuriem tika noteikta jauna kārtība kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem, un gadījumos, kad sniedzama sliekšņa deklarācija, spēku zaudēja vairāki tiesību akti:
 - 1.7.3.1. 01.10.2021. spēku zaudēja Ministru kabineta noteikumi Nr.407 "Noteikumi par sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu";
 - 1.7.3.2. 01.10.2021. spēku zaudēja Ministru kabineta noteikumi Nr.408 "Noteikumi par kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem";
 - 1.7.3.3. 01.10.2021. spēku zaudēja Ministru kabineta noteikumi Nr. 162 "Noteikumi par kārtību, kādā Valsts ieņēmumu dienestam sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem";
 - 1.7.3.4. 11.01.2020. stājās spēkā Ministru Kabineta noteikumi Nr. 23 "Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra informācijas izsniegšanas noteikumi un maksas pakalpojumu cenrādis";
 - 1.7.3.5. 11.01.2020. spēku zaudēja Ministru Kabineta noteikumi Nr. 191 "Noteikumi par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra informācijas izsniegšanas un citiem maksas pakalpojumiem".

1.8. Aptaujā saņemtais komersantu vērtējums:

- 1.8.1. PTAC likuma subjekti, atbildot uz veiktās aptaujas jautājumu, vai NILLTPFN normatīvais regulējums attiecībā uz nozarei izvirzītajām prasībām ir uzskatāmas par atbilstošu, 80.6 % respondentu snieguši atbildi "Jā", savukārt 19.4 % respondentu snieguši atbildi "Nē".
- 1.8.2. Vairāki likuma subjekti kā būtiskāko trūkumu ir norādījuši neskaidrības saistībā ar uzraudzības un kontroles institūcijas kompetences sadalījumu, norādot, ka likuma subjekta uzraudzības un kontroles funkciju faktiski veic trīs uzraudzības institūcijas (PTAC, VID, LB), katrai uzraudzības un kontroles institūcijas iestādei ir savas prasības un metodoloģija. Līdz ar to normatīvo aktu līmenī nepieciešams noteikt vienu vai vismaz mazāka skaita uzraudzības un kontroles institūcijas administratīvā sloga mazināšanai un vienotas pieejas nodrošināšanai.

2.UZRAUDZĪBAS PROCEDŪRAS UN TO PIEMĒROŠANAS EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

- 2.1. Patērētāju kredītēšanas pakalpojuma sniedzēju nozares NILLTPFN uzraudzības ietvaros paredzētas 5,5 amata vietas, savukārt licencēšanas un licenču prasību ievērošanas uzraudzībā tiek iesaistīti visi daļas darbinieki, kopumā 11 darbinieki, kuru kompetencē ietilpst visu patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu ievērošanas uzraudzība finanšu pakalpojumu jomā. Ņemot vērā Covid pandēmijas ietekmi un uzraudzības sektorā neatbilstošo amata atalgojuma apmēru, pārskata periodā amatu atstāja vairāk kā puse daļas darbinieku, jeb 7 pilna darba laika slodzes nodaļas darbinieki, tajā skaitā daļas

vadītājs un 3 NILLTPFN uzraudzības speciālisti (2 juristi un 1 eksperts), kā rezultātā tika būtiski ietekmēts NILLTPFN uzraudzības darba apjoms un kvalitāte. 2021.gadā un 2022.gadā samazinājās klātienes un neklātienes pārbažu skaits, PTAC organizēto apmācību semināru iespējas, darbs pie PTAC vadlīniju aktualizācijas un citu informatīvo materiālu izstrādes un pasākumu organizēšanas, kā arī ikdienas saziņas ar patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzējiem.

- 2.2. Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanas un prasību uzraudzība tiek reglamentēta ar PTAC Iekšējiem noteikumiem Nr.1²¹. Noteikumi apraksta licences izsniegšanas, grozīšanas, apturēšanas, anulēšanas un uzraudzības kārtību, licencēšanas komisiju un tās funkcijas, pārbažu veidus patērētāju tiesību, NILLTPFN un sankciju jomā, kā arī uz risku balstītu uzraudzības procesu.
- 2.3. Katru gadu PTAC izstrādā specializētu NILLTPFN uzraudzības pasākumu plānu, ņemot vērā identificētos riskus, kurā nosaka uzraudzības pasākumus, veicamos pienākumus un sasniedzamos rezultātus NILLTPFN jomā.
- 2.4. 2020.gada 1.janvārī bija 57, savukārt 2022.gada 31.decembrī tikai 38 speciālās atļaujas (licences) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai. Nozares sniegtā informācija par no jauna izsniegtajiem kredītiem, kredītportfeli, gada procentu likmēm, aizņēmuma likmēm, kredītportfeļa kvalitāti, pakalpojumu veidiem un apjomiem un cita nozari raksturojošā informācija ar PTAC secinājumiem tiek regulāri apkopota un publicēta pārskatos, kas pieejami PTAC mājaslapā²².
- 2.5. 17.12.2020. PTAC organizēja mācību semināru likuma subjektiem NILLTPF un sankciju risku novēršanas jomā, kura ietvaros tika demonstrēts, kā PTAC veic NILLTPFN prasību ievērošanas uzraudzību, kā arī apskatīti klientu identifikācijas un darījumu uzraudzības aktuālie problēmjaucājumi, pārbaudēs konstatētie trūkumi, NILLTPFN prasību ievērošanas pārbažu process, PTAC iesniedzamā informācija un atskaites, izpētes darbību dokumentēšana, darījumu uzraudzības problēmjaucājumi u.c. aktualitātes. Semināra ieraksti pieejami likuma subjektiem.
- 2.6. PTAC sadarbībā ar Ekonomikas ministriju ir izstrādājis grozījumus MK Noteikumos Nr. 705 un MK Noteikumos Nr. 245, kā arī grozījumus 2019.gada 12.jūnija vadlīnijās Nr.7, MK Noteikumu Nr.245 saskaņošana tika atsaukta, savukārt MK noteikumi Nr.705 tika pieņemti 2023.gada 18.aprīlī. 2023.gadā PTAC atbilstoši precīzēs arī vadlīnijās.
- 2.7. 2021.gadā PTAC izstrādājis un publicējis mājaslapā PTAC uzraudzībā esošo NILLTPFNL subjektu pārbažu veikšanas pamatprincipus.²³
- 2.8. Par aizdomīgiem darījumiem PTAC pārskata periodā ir sniedzis 3 ziņojumus FID, kā arī vienam komersantam anulējis speciālo atļauju (licenci), pamatojoties uz NILLTPFNL prasību izpildes pārkāpumiem.
- 2.9. PTAC, nodrošinot uzraudzības darbības, regulāri individuāli konsultē (elektroniski, telefoniski, klātienē vai sniedzot rakstiskas konsultācijas) komersantus par NILLTPFNL un Sankciju likuma prasību piemērošanu praksē, kolektīvi informē par aktualitātēm NILLTPFN un sankciju prasību ievērošanas jomā, t.sk. par grozījumiem normatīvajos aktos.
- 2.10. Uzraudzības ietvaros PTAC pastāvīgi uztur un aktualizē licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju risku matricu, kur pēc dažādiem vērtējuma kritērijiem draudu un ievainojamības sadaļās katram PTAC uzraudzībā esošajam likuma subjektam ir piešķirta noteikta riska kategorija. Risku matrica

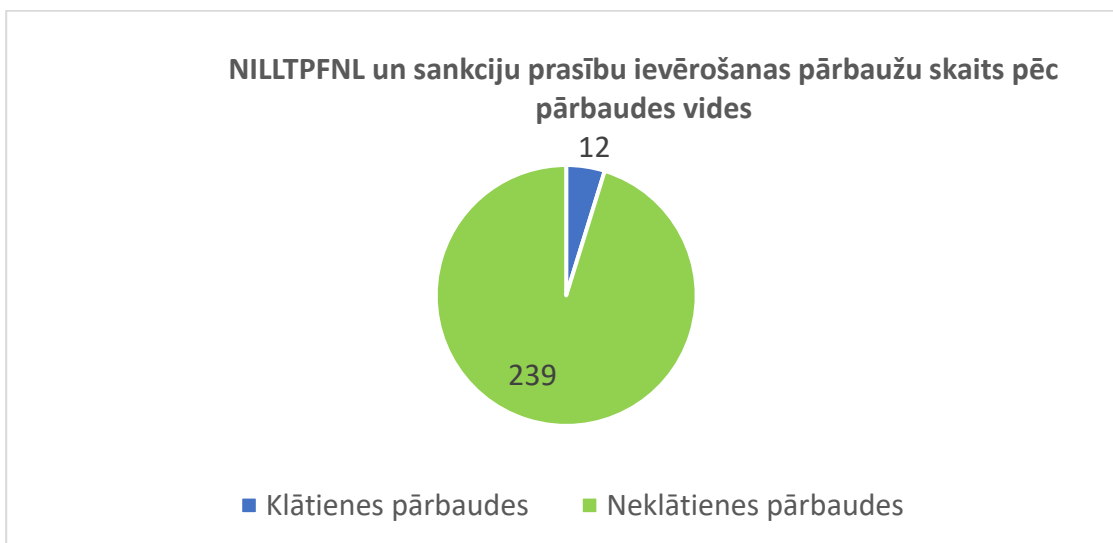
²¹ PTAC Iekšējie noteikumi Nr.1 Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanas un prasību uzraudzības kārtība (21.01.2021.)

²² <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/statistika-par-nebanku-kreditesanas-sektoru>

²³ Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/noderigi-materiali>

tiek pastāvīgi atjaunota ar jaunākajiem datiem un izmantota, lai plānotu uzraudzības pasākumus un noteiktu visriskantākos nozares subjektus NILLTPFN jomā, īstenojot uz risku balstītu uzraudzības procesu. Turklāt būtiski pārkāpumi patērētāju kreditēšanas jomā, kas pēc būtības vērsti uz likuma apiešanu, arī ietekmē attiecīgās sabiedrības riska līmeni.

- 2.11. PTAC pastāvīgi uztur attālināto statistikas datu iesniegšanas vietni ²⁴ komersantiem atskaišu iesniegšanai saskaņā ar Noteikumu Nr.245 prasībām, kuras ietvaros komersantiem ir iespēja iesniegt PTAC pieprasītos datus NILLTPFN jomā, tomēr finanšu resursu trūkumu dēļ sistēmas pilnveidošanai daļa datu tiek iesniegti, izmantojot *excel* formas.
- 2.12. Efektīvas uzraudzības un pārraudzības īstenošanai darbinieki pārskata periodā ir piedalījušies kopumā 19 NILLTPFN un Sankciju likuma prasību ievērošanas apmācībās. Apmeklēto semināru skaits netika uzskaitīts.
- 2.13. PTAC likuma subjekti, atbildot uz veiktās aptaujas jautājumu, kā patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji vērtē līdzšinējo sadarbību ar PTAC NILLTPFN uzraudzības jomā, 94.4 % respondentu snieguši atbildi “laba”, savukārt 5.6 % respondentu snieguši atbildi “Nepieciešami uzlabojumi”. Patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji kā būtiskākos uzlabojumus minējuši, piemēram, biežāk organizēt seminārus un konferences, nepieciešama biežāka informēšana no PTAC puses par NILLTPFN aktualitātēm un citiem notikumiem regulējuma jomā, nepieciešams aktualizēt PTAC vadlīnijas, publiski izdot papildus materiālus un skaidrojumus, sniegt viedokli par dažādiem NILLTPFN jautājumiem nozarē.
- 2.14. Kopumā pārskata periodā PTAC saistībā ar NILLTPFN un sankciju prasību ievērošanu veica 239 neklātienes un 12 klātienes pārbaudes.

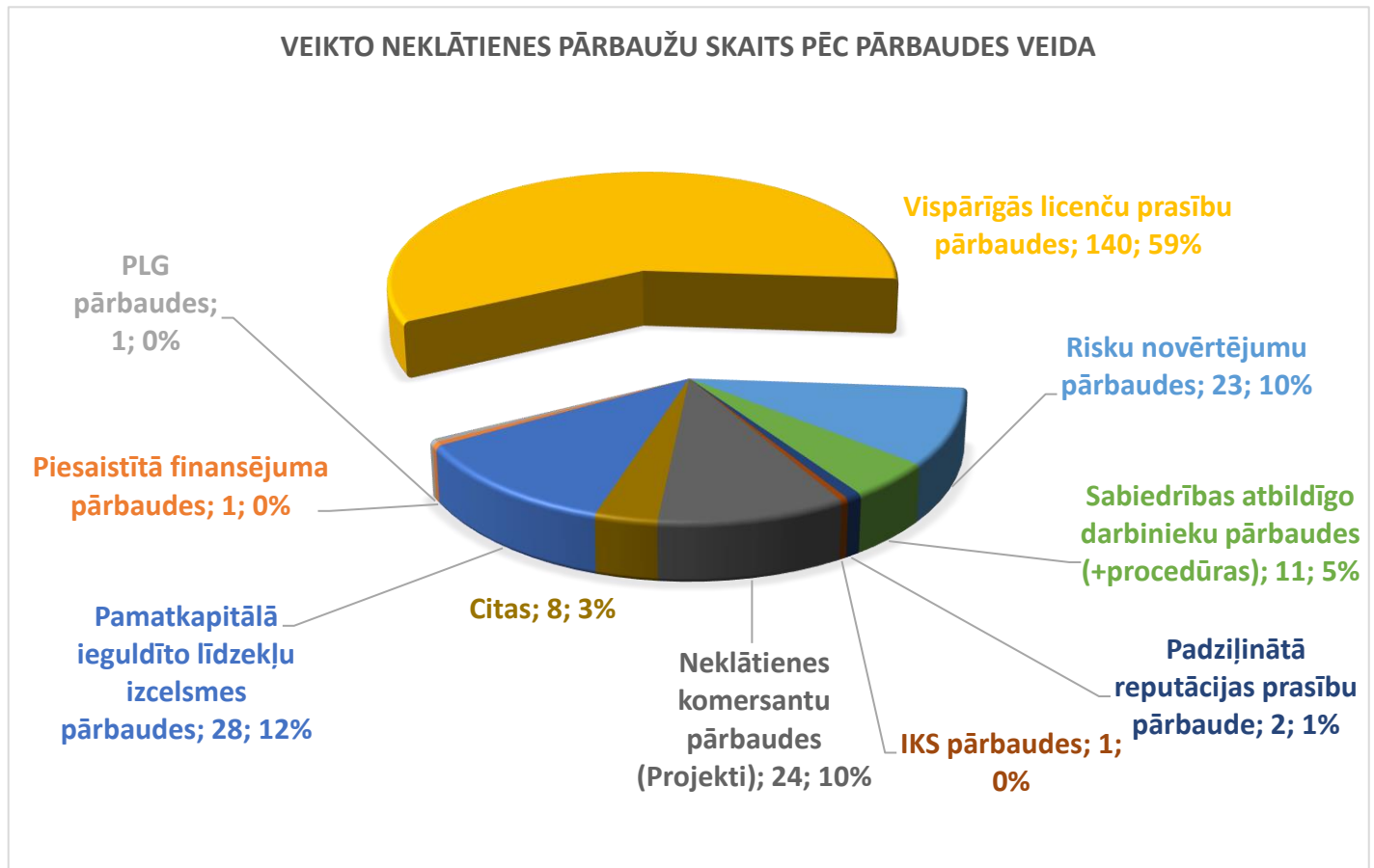

- 2.15. NILLTPFN un sankciju jomā pārskata periodā veiktas 239 neklātienes pārbaudes:

- 2.15.1. 28 pamatkapitālā ieguldīto finanšu līdzekļu izcelsmes pārbaudes;
- 2.15.2. 1 Piesaistītā finansējuma pārbaude;
- 2.15.3. 1 PLG pārbaude;
- 2.15.4. 140 Vispārīgās licenču prasību pārbaudes;
- 2.15.5. 23 Risku novērtējumu pārbaudes;

²⁴ <https://dati.ptac.gov.lv/>

- 2.15.6. 11 Sabiedrības atbildīgo darbinieku pārbaudes (+procedūras);
- 2.15.7. 2 Padziļinātā reputācijas prasību pārbaudes;
- 2.15.8. 1 IKS pārbaude;
- 2.15.9. 24 Neklātienu komersantu pārbaudes (Projekti);
- 2.15.10. 8 citas.

2.16. NILLTFNL uzraudzības efektivitātes paaugstināšanai nepieciešams:

- 2.16.1. Veicināt PTAC personāla prasmju pilnveidošanu, nodrošinot personālam resursus regulāru apmācību apmeklējumiem NILLTPF un sankciju risku novēršanas jomā;
- 2.16.2. Nodrošināt PTAC personālam atbilstošus atalgojuma resursus, novēršot darbinieku aizplūšanu uz privāto sektoru;
- 2.16.3. Turpināt attīstīt uzraudzības iestāžu savstarpējo sadarbību, piemēram, ar Latvijas Banku pieredzes apmaiņā par NILLTPF un sankciju risku novēršanas saistītajos jautājumos;
- 2.16.4. Atbalstīt nozari tās centienos iegūt pēc iespējas pilnīgāku informāciju NILLTPFNL un Sankciju likuma prasību izpildei;
- 2.16.5. Pilnveidot iekšējās procedūras, vadlīnijas, skaidrojošos materiālus NILLTPFNL un Sankciju likuma jautājumu uzraudzībai;
- 2.16.6. Turpināt NILLTPFN likuma subjektu uzraudzību, veicot plānotās un mērķētās pārbaudes NILLTPFN un sankciju prasību ievērošanas jomā, jo īpaši palielinot klātienes pārbažu skaitu.

3. ADMINISTRATĪVO SODU PIEEJAMĪBA UN PIEMĒROŠANA

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

- 3.1. PTAC kā uzraugošā iestāde ir tiesīgs atbilstoši NILLTPFNL 78.pantam likuma subjektiem piemērot administratīvos sodus:
 - 3.1.1. izteikt publisku paziņojumu, norādot par pārkāpumu atbildīgo personu un pārkāpuma būtību;
 - 3.1.2. izteikt brīdinājumu;
 - 3.1.3. uzlikt par pārkāpumu atbildīgajai personai (fiziskajai vai juridiskajai) soda naudu līdz 5 000 000 *euro*;
 - 3.1.4. apturēt vai pārtraukt darbību, tai skaitā apturēt vai anulēt licenci (sertifikātu) vai anulēt ierakstu attiecīgā reģistrā;
 - 3.1.5. noteikt pagaidu aizliegumu par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai NILLTPFNL subjekta noteiktos pienākumus;
 - 3.1.6. noteikt pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās;
 - 3.1.7. uzlikt par pienākumu NILLTPFNL subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata.
- 3.2. Saskaņā ar Sankciju likuma 13.² pantu PTAC par starptautisko un nacionālo sankciju prasību regulējošu normatīvo aktu pārkāpumu attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmu un sankciju riska pārvaldību uzraudzībā esošajām personām ir tiesīgs piemērot šādas administratīvās sankcijas:
 - 3.2.1. izteikt brīdinājumu;
 - 3.2.2. uzlikt par pārkāpumu atbildīgajai fiziskajai vai juridiskajai personai soda naudu līdz 1 000 000 *euro*;
 - 3.2.3. apturēt vai pārtraukt darbību, tostarp apturēt vai anulēt licenci (sertifikātu) vai anulēt ierakstu attiecīgajā reģistrā;
 - 3.2.4. uzlikt par pienākumu veikt noteiktu darbību vai atturēties no tās.
- 3.3. PTAL 37.panta otrā daļa paredz sankcijas komersantam par to normatīvajos aktos noteikto prasību neievērošanu, kuras piemērojamas patērētāja kreditēšanai pret kustamas lietas ķīlu. PTAL 37.panta trešā daļa paredz sankcijas komersantam par noteikto darba laika prasību neievērošanu patērētāju kreditēšanā. Savukārt PTAL 37.panta devītā daļa paredz sankcijas komersantam vai komersanta fiziskajai personai vai valdes loceklim par patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu bez speciālās atļaujas (licences), kuras nepieciešamību nosaka šis likums, vai par patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanas turpināšanu pēc speciālās atļaujas (licences) atņemšanas vai anulēšanas.
- 3.4. Papildus no pārkāpumiem atturošas sankcijas noteiktas MK noteikumos Nr.245, uz kuru pamata PTAC var pieņemt lēmumu neizsniegt, apturēt vai anulēt speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai. PTAC šādas tiesības drīkst izmantot, piemēram, par:
 - 3.4.1. nepatiesas vai nepilnīgas informācijas sniegšanu;
 - 3.4.2. dokumentu vai informācijas neatbilstību normatīvo aktu prasībām;
 - 3.4.3. PTAC doto norādījumu neizpildi;
 - 3.4.4. kapitālsabiedrības, tās padomes (ja tāda izveidota) vai valdes locekļa, prokūrista vai atbildīgās personas neatbilstību noteikumos noteiktajām prasībām;
 - 3.4.5. būtiskiem pārkāpumiem komercdarbībā, nodokļu jomā, patērētāju tiesību vai personas datu aizsardzības jomā;
 - 3.4.6. u.c.²⁵
- 3.5. Administratīvo sodu kā sankcijas ietekmes efektivitāte vērtējama, ievērojot „konsultē vispirms” principu. Vienlaikus PTAC par būtiskiem NILLTPFNL pārkāpumiem Pārskata periodā piemērojis

²⁵ Sk.MK noteikumu Nr.245 17., 18, 38., 42. un 43.punktu.

administratīvos sodus – 2020.gadā vienam komersantam divreiz uzlika tiesisku pienākumu un piemēroja soda naudu, 2021.gadā diviem komersantiem uzlika tiesisku pienākumu un piemēroja soda naudu (8000 *euro* un 10 000 *euro* apmērā). Savukārt 2022.gadā PTAC piemēroja brīdinājumu 6 komersantiem par NILLTPFNL 31.⁴panta pirmās daļas 1.punktā noteiktā pienākuma neizpildi savlaicīgi reģistrēties FID Finanšu izlūkošanas datu saņemšanas un analīzes sistēmā. Komersanti šo pienākumu izpildīja tikai pēc PTAC pieprasījuma saņemšanas.

3.6. 2020.gadā PTAC vienam komersantam apturēja speciālās atļaujas (licences) darbību patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai. Savukārt 2021.gadā PTAC šim komersantam anulēja izsniegto speciālo atļauju (licenci) saistībā ar PTAC konstatēto pārkāpumu nenovēršanu noteiktajā termiņā. 2022.gadā PTAC nav atteicis, apturējis vai anulējis speciālās atļaujas (licences) patērētāju kreditēšanas jomā par administratīviem pārkāpumiem NILLTPFN jomā.

3.7. Par citiem pārkāpumiem finanšu pakalpojumu jomā²⁶ PTAC ir pieņēmis 7 lēmumus, pēdējo trīs gadu laikā piemērojot naudas sodus 126 500 *euro* apmērā. Salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu, būtiski samazinājies pieņemto lēmumu skaits un naudas sodu apmērs. Proti, 2017.–2019.gadā tika pieņemti 17 lēmumi un piemērotas soda naudas 398 300 *euro* apmērā. Samazinājums varētu būt saistīts ar administratīvo sodu efektīvu preventīvo iedarbību.

Līdz ar to PTAC nopietnu pārkāpumu gadījumā izmanto likumā paredzētās sankcijas pārkāpumu novēršanai, vienlaikus piemērojot un īstenojot skaidrojošo darbu un principu “konsultē vispirms”.

3.8. Saskaņā ar komersantu sniegtajiem datiem Pārskata periodā to padomes vai valdes locekļiem, prokūristiem vai atbildīgajiem darbiniekiem netika piemēroti administratīvie sodi.

4. KRIMINĀLO SODU PIEEJAMĪBA UN PIELIETOJUMS

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

4.1. Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu kriminālatbildība iestājas un kriminālsodi tiek piemēroti pamatojoties uz Krimināllikumu, proti, par terorisma finansēšanu saskaņā IX¹ nodaļā „Noziegumi, kas saistīti ar terorismu” noteikto un par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas saskaņā ar 218.pantā noteikto, par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu saskaņā ar 195.pantu, par ziņu nesniegšana un nepatiesu ziņu sniegšana par līdzekļu piederību un patieso labuma guvēju saskaņā ar 195.¹pantu. Krimināltiesisko darbību veikšana vai sankciju piemērošana neietilpst PTAC kompetencē. Uz nozares subjektiem attiecināmi Krimināllikuma 73.,¹ 79.², 195., 195.¹, 196., 197, 198, 199., 200. un 218.pants. Vienlaikus juridiskajai personai piemērojamo piespiedu ietekmēšanas līdzekļu veidi paredzēti Krimināllikuma 70.²pantā: likvidācija; tiesību ierobežošana; mantas konfiskācija; naudas piedziņa.

4.2. Pārskata periodā, vadoties pēc iesniegtajiem un PTAC iegūtajiem datiem, PTAC nav zināmi kriminālo sodu piemērošanas gadījumi nozarē.

4.3. MK Noteikumu Nr.245 28.³ punkts noteic, ka speciālās atļaujas (licences) darbības laikā kapitālsabiedrībai ir pienākums reizi gadā – līdz nākamā gada 1. martam – iesniegt PTAC informāciju par kriminālo un administratīvo sodāmību attiecībā uz padomes vai valdes locekli, prokūristu vai atbildīgo personu, kas ir ārvalstnieks. Prasību ievērošanas uzraudzību gan attiecībā uz ārvalstniekiem,

²⁶ Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma un Reklāmas likuma pārkāpumi. PTAC lēmumi patērētāju tiesību pārkāpumu lietās pieejami <https://registri.ptac.gov.lv/lv/table/ptac-l-mumi>

gan Latvijas Republikas iedzīvotājiem PTAC veic vispārīgo licenču prasību ievērošanas uzraudzības ietvaros.

- 4.4. PTAC, veicot uzraudzību, nav ieguvis informāciju par Pārskata periodā veikto likuma subjektu vai to darbinieku kriminālsodāmību, kā arī pret minētajām personām uzsāktajiem kriminālprocesiem saistībā ar iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma finansēšanu.
- 4.5. Pārskata periodā PTAC vairākos gadījumos saņēma vai ieguva ziņas par ierosinātajiem kriminālprocesiem vai aizdomām pret subjektu amatpersonām par kriminālpārkāpumu izdarīšanu. Uz risku balstītā pieejā, uzsākot mērķētās pārbaudes, likuma subjekti vai nu operatīvi informēja par atbildīgo personu maiņu vai sniedza detalizētu skaidrojumu, kas novērš pamatotas šaubas. Saņemtā/iegūtā informācija tiešā veidā nebija saistīta ar NILLTPFN un sankciju regulējumu.

5.DARBĪBAS UZSĀKŠANAS KONTROLES ESAMĪBA UN EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Ļoti augsts (0,8)

- 5.1. Nozari reglamentējošie normatīvie akti norādīti šī novērtējuma II nodaļas ievaddaļā – Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju raksturojums.
- 5.2. Patērētāju kreditēšanas nozarei īpašas prasības darbībai tirgū tika noteiktas no 2011.gada 1.novembra, kad PTAC uzsāka šīs nozares licencēšanu. PTAC patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanu un darbības uzraudzību īsteno, pamatojoties uz PTAL, NILLTPFNL noteikto kompetenci un MK noteikumiem Nr.245.
- 5.3. Būtiskākās prasības:
 - 5.3.1. licenci var saņemt tikai kapitālsabiedrība;
 - 5.3.2. kapitālsabiedrībai nedrīkst būt nodokļu, nodevu vai citu obligāto maksājumu parādi un aizliegumi veikt komercdarbību;
 - 5.3.3. kapitālsabiedrībai pēdējo triju gadu laikā nav anulēta izsniegtā speciālā atļauja (licence)²⁷;
 - 5.3.4. apmaksātajam pamatkapitālam jābūt vismaz 425 000 EUR;
 - 5.3.5. pamatkapitālā ieguldītajiem līdzekļiem jābūt legālai izcelsmei;
 - 5.3.6. kapitālsabiedrībai jāspēj pierādīt piesaistītā finansējuma tiesisko izcelsmi;
 - 5.3.7. PTAC rīcībā par kapitālsabiedrības dalībnieku (akcionāru) un PLG nav negatīva rakstura informācija, kas liecina par iespējamu saistību ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem vai to legalizēšanu, terorismu vai proliferāciju;
 - 5.3.8. Par kapitālsabiedrības padomes (ja tāda izveidota) un valdes locekli, prokūristu, un par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgo personu var būt persona:
 - 5.3.8.1. ar nevainojamu reputāciju;
 - 5.3.8.2. kura nav krimināli sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
 - 5.3.8.3. kura nav sodīta par normatīvo aktu pārkāpumiem NILLTPF jomā;
 - 5.3.8.4. kurai nav atņemtas tiesības veikt komercdarbību vai ieņemt noteiktus amatus;
 - 5.3.8.5. kura nav bijusi padomes (ja tāda izveidota) vai valdes loceklis vai prokūrists tādā kapitālsabiedrībā, kurai pēdējo triju gadu laikā ir bijusi anulēta speciālā atļauja (licence);
 - 5.3.9. komersantiem ir jāsniedz piedāvātā pakalpojuma apraksts, jābūt izstrādātai pirmslīguma informācijai un normatīvajiem aktiem atbilstošiem kreditēšanas līgumiem;

²⁷ izņemot gadījumu, ja speciālā atļauja (licence) anulēta pēc kapitālsabiedrības lūguma saskaņā ar MK noteikumu Nr.245 42.2.apakšpunktu;

- 5.3.10. jābūt izstrādātai:
- 5.3.10.1. kārtībai patērētāja kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai, kas nosaka kredītu piešķiršanu un izsniegto kredītu uzraudzību;
 - 5.3.10.2. kārtībai patērētāja spējas atmaksāt kredītu izvērtēšanai;
 - 5.3.10.3. kārtībai, kādā tā izskata patērētāju sūdzības;
 - 5.3.10.4. IKS (NILLTPFN un starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju uzraudzībai)²⁸;
 - 5.3.10.5. kārtībai, kādā tā izvērtē piesaistītā finansējuma atbilstību prasībām NILLTPFN jomā un tā tiesisko izcelsmi;
- 5.3.11. valsts nodevas samaksa, salīdzinoši ar iepriekšējo pārskata periodu, kad par licences izsniegšanu un pirmā darbības gada uzraudzību valsts nodevas apmērs bija 71 140 EUR, ikgadējā valsts nodeva 14 225 EUR, šajā pārskata periodā no 2020.gada 1.janvāra par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu noteikta valsts nodeva 250 000 EUR apmērā, savukārt par ikgadējo darbības uzraudzību 55 000 EUR apmērā.
- 5.4. 2021.gada 21.janvāra PTAC iekšējie noteikumi Nr.1 "Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanas un prasību uzraudzības kārtība" nosaka amatpersonu pienākumus un veicamās darbības, izskatot kapitālsabiedrības iesniegumu speciālās atļaujas (licences) patērētāja kreditēšanas pakalpojuma sniegšanai, grozīšanai, apturēšanai un anulēšanai un veicot normatīvo aktu prasību ievērošanas kontroli.
- 5.5. Paralēli PTAC pastāvīgi strādā pie nozares statistikas datu apkopošanas²⁹, kurus licencētie subjekti iesniedz 2 reizes gadā un PTAC izmanto uzraudzības aktivitāšu īstenošanai, apkopo par finanšu pakalpojumiem saņemtos iesniegumus un sūdzības³⁰, kā arī regulāri izdod vadlīnijas³¹ un ieteikumus³² komersantu darbības pilnveidošanai un preventīvai pārkāpumu novēršanai. Papildus materiāli likuma subjektiem NILLTPFN un sankciju jomā pieejami atsevišķā PTAC mājaslapas sadaļā³³.
- 5.6. Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanā ir iesaistīta Pirmā finanšu pakalpojumu uzraudzības daļa: 1 daļas vadītājs, 4 vecākie eksperti, 4 galvenie juristi un 2 juristi, kā arī Patērētāju tiesību uzraudzības departamenta direktora vietnieks. Pārskata perioda otrajā pusē nomainījās 7 darbinieki, kas būtiski apgrūtināja vispārējo uzraudzības darbību veikšanu, kā arī daļa amata vietu kādu laiku bija vakantas. Visiem darbiniekiem ir iegūta augstākā akadēmiskā vai profesionālā izglītība tiesību zinātnēs vai ekonomikā un vadībā, 4 vadošie darbinieki veic nozares uzraudzību vairāk kā desmit gadus, regulāri pilnveidojot zināšanas.
- 5.7. Uz 2020.gada 1.janvāri kopumā spēkā bija 57, uz 2021.gada 1.janvāri 50, savukārt uz 2022.gada 1.janvāri kopumā spēkā bija 42³⁴ speciālās atļaujas (licences) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai. Analizējot licenču skaitlisko samazinājumu jāatzīmē, ka izmaiņas licencēto skaitā galvenokārt ir saistāmas ar valsts nodevas palielināšanu.
- 5.8. Speciālo atļauju (licenču) prasību uzraudzības darbību ietvaros 2020.gadā:

²⁸ T.sk. kārtībai, kā novērtēt par NILLTPFN prasību ievērošanu atbildīgos darbiniekus, t.sk., arī no augstākās vadības, kā arī nosaka minimālās prasības, kādām jāatbilst par NILLTPFN jomu atbildīgajam darbiniekam vai pretendentam; procedūrai par atbildīgā darbinieka pilnvaru un pienākumu sadali, kā arī kārtību, kādā tiek nodrošināta par NILLTPFN atbildīgā darbinieka darbības uzraudzība.

²⁹ <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/statistika-par-nebanku-kreditesanas-sektoru>

³⁰ <http://ptac.gov.lv/lv/content/sudzibas-par-finansu-pakalpojumiem>

³¹ <https://www.ptac.gov.lv/lv/vadlinijas-komersantiem>

³² <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/ieteikumi-ieksejam-proceduram-0>

³³ <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/noziedzigi-iegutu-lidzeklu-un-terorisma-finansesanas-noversana>

³⁴ Norādīti dati uz katra gada sākumu pārskata periodā (2020.g. – 2022.g.).

- 5.8.1. veiktas vispārīgās licenču prasību pārbaudes 57 kapitālsabiedrībām;
 - 5.8.2. saņemts 1 iesniegums par speciālās atļaujas (licences) saņemšanu, iesniegums tika atsaukts;
 - 5.8.3. pieņemti 4 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) grozīšanu un 6 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) darbības apturēšanu uz laiku līdz 6 mēnešiem, un 6 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) anulēšanu.
- 5.9. Speciālo atļauju (licenču) prasību uzraudzības darbību ietvaros 2021.gadā:
- 5.9.1. veiktas vispārīgās licenču prasību pārbaudes 44 kapitālsabiedrībām;
 - 5.9.2. netika saņemti jauni iesniegumi speciālās atļaujas (licences) saņemšanai;
 - 5.9.3. pieņemti 7 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) grozīšanu un 4 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) darbības apturēšanu uz laiku līdz 6 mēnešiem;
 - 5.9.4. pieņemti 9 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) anulēšanu, kam iemesls ir bijušas kapitālsabiedrību problēmas samaksāt ikgadējo valsts nodevu .
- 5.10. Speciālo atļauju (licenču) prasību uzraudzības darbību ietvaros 2022.gadā³⁵:
- 5.10.1. veiktas vispārīgās licenču prasību pārbaudes 39 kapitālsabiedrībām;
 - 5.10.2. saņemts 1 iesniegums par speciālās atļaujas (licences) saņemšanu;
 - 5.10.3. pieņemti 5 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) grozīšanu un 1 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) darbības apturēšanu uz laiku līdz 6 mēnešiem;
 - 5.10.4. pieņemti 4 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) anulēšanu.
- 5.11. Detalizēta informācija par pārbaūžu veidiem NILLTPFN un Sankciju likuma uzraudzības jomā norādīta šī pārskata II nodaļas 2.sadaļā – Uzraudzības procedūras un to piemērošanas efektivitāte.
- 5.12. Attiecībā uz potenciāliem trūkumiem jānorāda, ka nav iespējams precīzi apzināt Latvijas vai ārvalstu kredītu devējus, kas piedāvā patērētāju kreditēšanas pakalpojumus Latvijas patērētājiem bez speciālās atļaujas (licences) saņemšanas, tomēr atbilstoši PTAC rīcībā esošajai informācijai un saņemtajām sūdzībām to skaits ir potenciāli neliels un apmērs niecīgs, jo šādu kredītu kā parādu atgūšana ārpusstiesas ceļā nav tiesiska. Proti, ievērojot, ka PTAC veic arī parādu ārpusstiesas atgūvēju licencēšanu, informācija PTAC rīcībā nonāk relatīvi ātri, PTAC sniedz norādījumus sabiedrībām par aizliegumu apkalpot šādus kredītu portfeļus un vienīgais tiesiskais veids šādos izsniegto pamatsummu atgūšanai ir tiesa. Vienlaikus PTAC veic patērētāju brīdināšanas un informēšanas aktivitātes, lai pēc iespējas mazinātu patērētāju interesi par šādiem pakalpojumu sniedzējiem. Kopumā kredītu devēju, kas piedāvā patērētāju kreditēšanas pakalpojumus Latvijas patērētājiem bez speciālās atļaujas (licences) saņemšanas apjoms uzskatāms par nebūtisku, ņemot vērā, ka PTAC ļoti reti saņem ziņojumus par iespējamu darbību bez licences. Lielākas problēmas rada komersanti, kas faktiski slēdz patērētāju kreditēšanas līgumus, slēpjot tos aiz līgumiem saimnieciskās darbības veikšanai.

6. NOZARES KREDĪTU DEVĒJU GODĪGUMS/ĒTISKUMS

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

- 6.1. Kapitālsabiedrību darbību reglamentējošie normatīvie akti paredz pienākumu nodrošināt par NILLTPFN jautājumiem atbildīgā darbinieka neatkarību, kā arī pienākumu regulāri informēt vadību, paškontroles veikšanu, apmācību pienākumu un citas prasības. Sabiedrību iekšējās kontroles sistēmas ietver normatīvajos aktos paredzētos pienākumus.

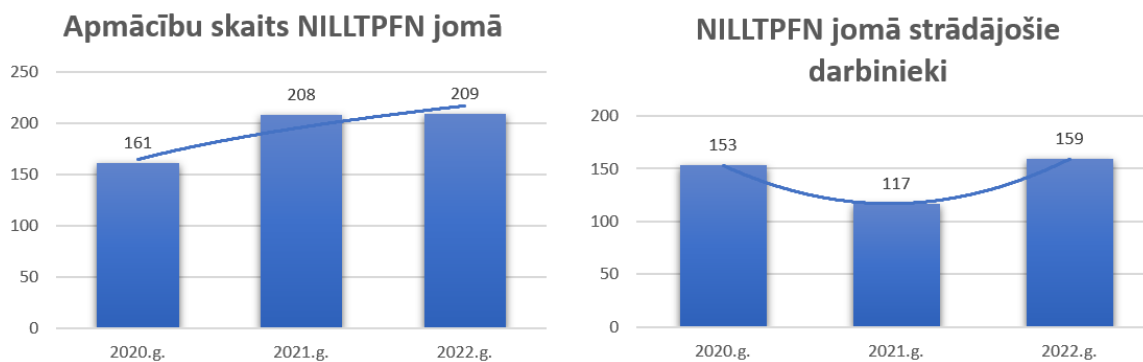
³⁵ Atšķirība skaitļos skaidrojama ar uzraugāmo subjektu skaita samazinājumu pārskata periodā no 57 2020.gadā uz 50 2021.gadā, un attiecīgi uz 42 2022.gadā.

- 6.2. Gan PTAC regulāri iesniegtā informācija, gan Aptaujas dati liecina, ka sabiedrības turpina veikt apmācības par NILLTPFN un sankciju jautājumiem, veic darbinieku zināšanu pārbaudes, veic iekšējās drošības pārbaudes un ir ieviesušas mehānismu, lai nodrošinātu, ka darbiniekiem, kuru pienākumos ietilpst NILLTPFN pasākumi, t.sk., lēmumu pieņemšana par ziņošanu, nerastos negatīvas sekas.
- 6.3. Fintech Latvija Asociācija un Latvijas Finanšu nozares asociācija aktīvi iesaistās nozares regulējuma izstrādē un pilnveidošanā.
- 6.4. Vairumā gadījumu sabiedrības iesaistās konstatēto pārkāpumu novēršanā, tomēr atsevišķi pakalpojumi, to izmaksas, kā arī izmantotā reklāma ir normatīvajiem aktiem neatbilstoša vai balansē uz likumu pārkāpumu robežas.
- 6.5. PTAC, veicot kapitālsabiedrību IKS procedūru atbilstības izvērtēšanu, secina, ka sabiedrību izpratnes līmenis vairumā gadījumu tieši korelē ar tās lielumu un tirgus daļu, tomēr ir arī izņēmumi.
- 6.6. PTAC Pārskata periodā, veicot patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju uzraudzību, ir veicis 239 neklātienēs un 12 pilna apmēra klātienēs kompleksās pārbaudes NILLTPFN un sankciju jomā, kuru rezultātā ir pieņēmis 12 lēmumus par nozīmīgām neatbilstībām, piemērojot gan soda naudu, gan uzliekot tiesiskos pienākumus, tomēr arī šajos gadījumos neviena no sabiedrībām nav piemērojusi disciplināru sodu. Tādējādi disciplinārās atbildības nepiemērošana saviem darbiniekiem neļauj vispusīgi pārliecināties par pakalpojumu sniedzēju godīgumu un ētiskumu.
- 6.7. PTAC, veicot uzraudzību, nav ieguvis informāciju par Pārskata periodā veikto likuma subjektu vai to atbildīgo darbinieku kriminālsodāmību, kā arī pret minētajām personām uzsāktajiem kriminālprocesiem saistībā ar iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma finansēšanu.
- 6.8. Kā minēts iepriekš, Pārskata periodā PTAC vairākos gadījumos saņēma vai ieguva ziņas par ierosinātajiem kriminālprocesiem vai aizdomām pret subjektu amatpersonām par kriminālpārkāpumu izdarīšanu. Uz risku balstītā pieejā, uzsākot mērķētās pārbaudes, likuma subjekti vai nu operatīvi informēja par atbildīgo personu maiņu vai sniedza detalizētu skaidrojumu, kas novērš pamatotas šaubas. Saņemtā/iegūtā informācija tiešā veidā nebija saistīta ar NILLTPFN un sankciju regulējumu.

7. NOZARES KREDĪTU DEVĒJU PERSONĀLA ZINĀŠANAS PAR NILLTPFN (SANKCIJĀM)

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

- 7.1. Analizējot pārskata periodā PTAC uzraugāmo likuma subjektu NILLTPFN jomā strādājošo darbinieku skaita attīstības tendenci, secināms, ka skaitļi ir bijuši mainīgi – no 153 2020.gadā uz 117 2021.gadā, un ievērojami atkal pieaudzis uz 159 2022.gadā, neskatoties uz to, ka 2022.gadā savukārt samazinājies PTAC uzraugāmo likuma subjektu skaits no 57 Sabiedrībām 2020.gadā uz 42 Sabiedrībām 2022.gadā. Aplūkojot skaitļu līmenī NILLTPFN jomā strādājošo darbinieku skaitu 2022.gadā salīdzinājumā ar 2020.gadu, izmaiņas šķiet minimālas, bet šajā gadījumā jāņem vērā subjektu skaita būtisks samazinājums. Kopumā NILLTPFN jomā strādājošo darbinieku statistikas dati liecina, ka pieaugusi šīs jomas nozīmība un Sabiedrības deleģē šim darbam arvien vairāk darbinieku, pievēršot uzmanību darbinieku apmācībai un regulārai zināšanu papildināšanai NILLTPFN jomā.

7.1.att. PTAC uzraugāmo likuma subjektu apmācību skaits NILLTPFN jomā salīdzinājumā ar NILLTFN jomā strādājošiem darbiniekiem (2020.g.-2022.g.)³⁶

Analizējot pārskata periodā likuma subjektu personāla zināšanu attīstības tendenci, secināms, ka uzraugāmo likuma subjektu darbinieki ir apmeklējuši dažāda līmeņa apmācības NILLTPFN jomā gan Latvijā, gan ārvalstīs, tai skaitā tiek veikta darbinieku sertifikācija (iegūti CAMS (certified Anti-money laundering specialist) un CGSS (certified global sanctions specialist) sertifikāti).

Sabiedrību darbinieku apmeklēto iekšējo un ārējo apmācību skaits:

- 2020.gadā skaits sastāda 161 vienību;
- 2021.gadā skaits sastāda 208 vienības;
- 2022.gadā skaits sastāda 209 vienības.

7.2. Pamatojoties uz NILLTPF novēršanas likumā noteiktajām prasībām, likuma subjekti nodrošina, lai atbildīgie darbinieki pārzina ar NILLTPF saistītos riskus, NILLTPF novēršanu regulējošos normatīvos aktus, kā arī veic regulāru darbinieku apmācību, lai pilnveidotu viņu prasmi konstatēt aizdomīgus darījumus un to pazīmes, un izpildīt iekšējās kontroles sistēmā paredzētās darbības.

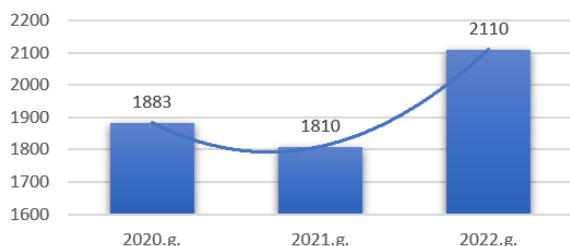
7.3. Likuma subjektu apmācības NILLTPFN un sankciju jomā pārskata periodā:

- 2020.gadā veiktas likuma subjektu 1883 darbinieku apmācības, tai skaitā, 183 darbinieku, kas ir tiesīgi pieņemt lēmumus NILLTPFN jomā;
- 2021.gadā veiktas likuma subjektu 1810 darbinieku apmācības NILLTPFN jomā, tai skaitā, 222 darbinieku, kas ir tiesīgi pieņemt lēmumus NILLTPFN jomā;
- 2022.gadā veiktas likuma subjektu 2110 darbinieku apmācības NILLTPFN jomā, tai skaitā, 385 darbinieku, kas ir tiesīgi pieņemt lēmumus NILLTPFN jomā.

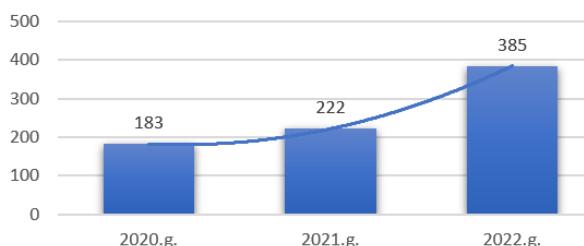
Salīdzinot 2022.gada datus ar 2021.gadu un 2020.gadu, secināms, ka 2022.gads uzrāda būtisku izaugsmes tendenci apmācību jomā, ko, iespējams, ietekmējusi arī COVID-19 pandēmijas mazināšanās.

³⁶ <https://dati.ptac.gov.lv/>

**NILLTPFN apmācībās
piedalījušos kopējais darbinieku
skaits**

**Apmācībās piedalījušos
darbinieku skaits, kas atbildīgi par
NILLTFNL jomu**

7.2.att. PTAC uzraugāmo likuma subjektu NILLTPFN apmācībās piedalījušos kopējais darbinieku skaits salīdzinājumā ar apmācībās piedalījušos darbinieku skaitu, kas atbildīgi par NILLTFNL jomu³⁷

- 7.4. No PTAC Aptaujas ietvaros apkopotajiem datiem izriet, ka Pārskata periodā visās Sabiedrībās regulāri tika veiktas darbinieku apmācības, kā arī lielākoties tika veiktas zināšanu pārbaudes pēc veiktajām apmācībām. Aptaujas dati liecina, ka 88,9% Sabiedrības apmācību plānā ir paredzējušas veikt darbinieku apmācības ne retāk kā vienu reizi gadā, savukārt procentuāli mazs skaits uzrāda labu tendenci darbinieku apmācību jomā, proti, plānā ir paredzējušas veikt darbinieku apmācības divas vai trīs reizes gadā.
- 7.5. Sabiedrību izpratnes līmenis par NILLTPFN un sankciju jautājumiem bieži ir proporcionāls tās lielumam un tirgus daļai, proti, lielākām kapitālsabiedrībām tas ir augstāks. Tas nozīmē arī to, ka šādas kapitālsabiedrības ievieš pilnīgākas IKS, samazinot savu ievainojamību.
- 7.6. PTAC kopā ar EM turpina darbu pie MK noteikumu Nr.245 aktualizēšanas, kā arī nupat pieņemti MK noteikumu Nr.705 grozījumi, tajā skaitā precizējot arī risku faktoros. Atbilstoši tiks precizētas PTAC Vadlīnijas likuma subjektiem un organizētas apmācības 2023.gada 2.pusgadā.

8. ATBILSTĪBAS FUNKCIJAS/ IKS EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

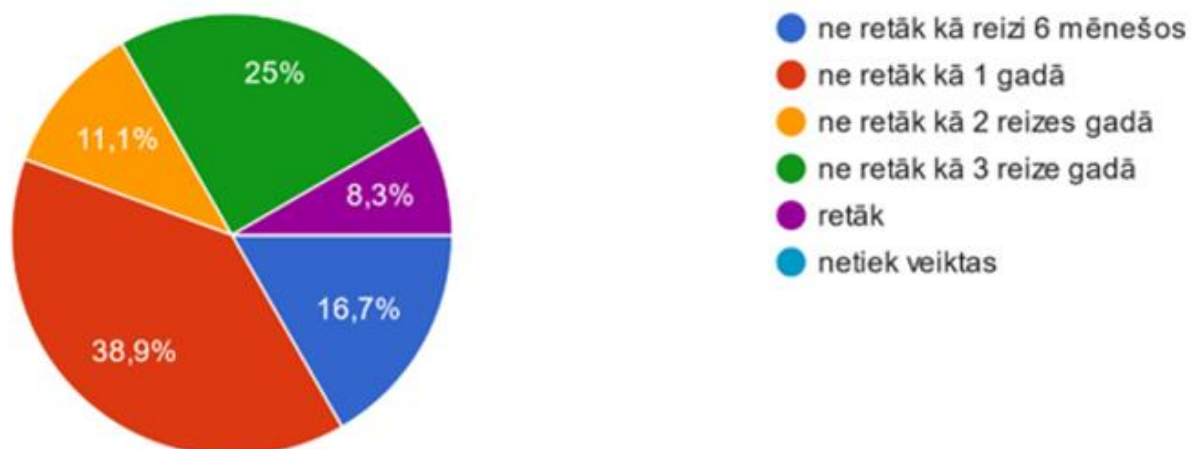
- 8.1. Pārskata periodā NILLTPFN un sankciju prasību izpildes uzraudzības jomā kopumā veiktas: 2020.gadā 100 pārbaudes, 2021.gadā 78 pārbaudes, 2022.gadā 73 pārbaudes. Pārbažu skaita kritums skaidrojams ar PTAC uzraugāmo likuma subjektu skaita samazinājumu no 57 vienībām 2020.gadā uz 50 vienībām 2021.gadā, un attiecīgi uz 42 vienībām 2022.gadā, kā arī augsto PTAC darbinieku mainību un brīvo vakancu esamību.
- 8.2. Būtiskākie uzlabojumi IKS Pārskata periodā salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu - Patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējumu (2017.g. – 2019.g.)³⁸:
- ir veikti savas darbības risku novērtējumi NILLTPFN jomā un Sankciju likuma ievērošanas jomā;
 - IKS izveidošanā tiek ņemts vērā Nozares risku novērtējums un Sankciju likuma prasības;
 - ir noteikts aizdomīgu darījumu kopums, kā arī ir noteikta prasība atturēties no aizdomīgu darījumu veikšanas;
 - ir noteikta ziņošanas kārtība FID un kopējais ziņojumu skaits ir pieaudzis;

³⁷ <https://dati.ptac.gov.lv/>

³⁸ Patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējums 2017.g. – 2019.g., 22.lpp. Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/1548/download?attachment>

- tiek veikta klientu PLG pārbaude.

8.3. Uzlabojumu tendenci attiecībā uz Sabiedrību IKS apliecina arī dati no Aptaujas.

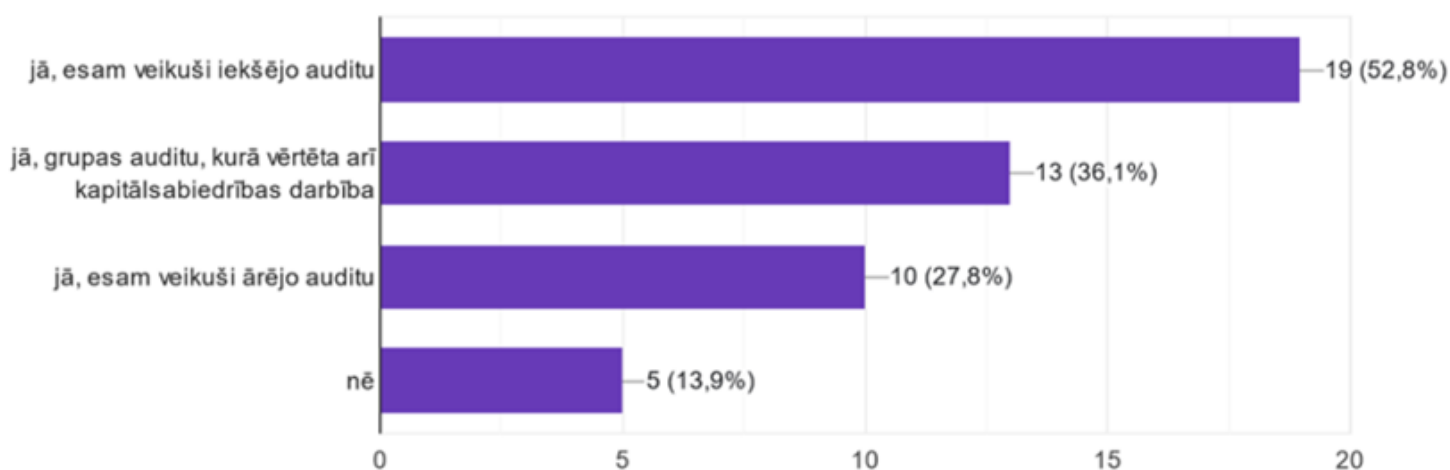

8.1.att. Cik bieži Sabiedrība veic IKS darbības kvalitātes paškontroli?

Aptaujas dati uzrāda, ka pārskata laika periodā (2020.g. – 2022.g.) visās Sabiedrībās tiek veikta IKS darbības kvalitātes paškontrolē, veidojot sekojošu procentuālo sadalījumu:

- 38,9% Sabiedrību veic IKS darbības kvalitātes paškontroli ne retāk kā vienu reizi gadā;
- 25% Sabiedrību veic IKS darbības kvalitātes paškontroli ne retāk kā trīs reizes gadā;
- 16,7% Sabiedrību veic IKS darbības kvalitātes paškontroli ne retāk kā reizi sešos mēnešos;
- 11,1% Sabiedrību veic IKS darbības kvalitātes paškontroli ne retāk kā divas reizes gadā;
- 8,3% Sabiedrību veic IKS darbības kvalitātes paškontroli retāk kā iepriekš minētajos laika periodos.

8.4. Aptaujā ietverts jautājums arī par auditu NILLTPFN un sankciju jomā, ņemot vērā, ka ar NILLTPFN grozījumiem³⁹ tika noteikts, ka patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sniedzējiem jāparedz neatkarīga iekšējā audita funkciju, izņemot gadījumus, kad ir pieņemts uzraudzības un kontroles institūcijas lēmums par iekšējā audita funkcijas nepiemērošanu. Grozījumi stājās spēkā 2021.gada 12.jūlijā.

³⁹ 15.06.2021. grozījumi NILLTPFN. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324250-grozijumi-noziedzigi-iegotu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas-finansēšanas-noversanas-likuma>

8.2.att. Vai pēdējo trīs gadu laikā (2020.-2022.) esat veikuši auditu NILLTPFN un sankciju jomā?

Aptaujas dati uzrāda, ka pārskata laika periodā (2020.g. – 2022.g.) 52,8% Sabiedrību ir veikušas iekšējo auditu, 36,1% Sabiedrību ir veikts grupas audits, kara ietvaros vērtēta arī kapitālsabiedrības darbība, 27,8% Sabiedrību ir veikts ārējais audits un 13,9% Sabiedrību nav veikts audits. Līdztekus PTAC Pārskata periodā 8 gadījumos ir vērtējis neatkarīga iekšējā audita nepieciešamību, atsevišķos gadījumos gan pieņemot lēmumu atbrīvot komersantu no audita funkcijas nepieciešamības uz noteiktu laiku, kā arī otrādi, noraidot komersanta lūgumu.

8.5. Detalizēta informācija par Pārskata periodā PTAC uzraugāmo likuma subjektu NILLTPFN jomā strādājošo darbinieku skaitu, darbinieku apmeklētajām apmācībām norādīta šī pārskata II nodaļas 7.sadaļā, savukārt informācija par disciplinārsodiem un iesaisti kriminālprocesos - šī pārskata II nodaļas 6.sadaļā.

8.6. Likuma subjekti divas reizes gadā iesniedz informāciju par piesaistīto un atpakaļ atdoto finansējumu, kā arī darījumu apliecinājošu dokumentu sarakstu. PTAC regulāri apkopo saņemto informāciju un gan izlases veidā, gan uz risku balstītā pieejā uzsāk mērķētās pārbaudes. Svarīgi, ka piesaistītā finansējuma līdzekļiem jābūt izsekojamiem dokumentu veidā līdz pat to izcelsmei, kas izslēdz šaubas par līdzekļu nelikumīgo izcelsmi. PTAC, izvērtējot informāciju, ņem vērā:

- kapitālsabiedrības sniegto informāciju par darbību, kuras rezultātā radušies šie piesaistītie līdzekļi un finansēšanas shēmu, to, vai finansēšanas shēma ir ticama un atbilst darījuma vērtībai un ekonomiskajai būtībai;
- piesaistītos finanšu līdzekļus iespējams izsekot dokumentu (darījuma dokumenti, piemēram, aizdevuma līgumi, maksājuma uzdevumi u.c. finanšu un darījumu pamatojošie dokumenti) veidā, līdz pat to izcelsmes brīdim tādā apmērā, kas izslēdz jebkādas PTAC šaubas par līdzekļu tiesisku izcelsmi;
- citu kapitālsabiedrības sniegto, PTAC iegūto faktus pamatojošo informāciju piesaistītā finansējuma izvērtēšanai.

8.7. Būtiskākie trūkumi IKS Pārskata periodā atsevišķām sabiedrībām:

- IKS apraksti attiecībā uz klientu izpētes pasākumu dokumentēšanu un iegūtās informācijas uzglabāšanu ir vispārīgi, bez secīgu veicamu darbību apraksta;
- Sabiedrības neveic jeb veic tikai daļēju klientu izpētes dokumentācijas uzglabāšanu;
- Nav atbilstoši dokumentēta par NILLTPFN prasību atbildīgā darbinieka un pretendenta atbilstības ienemamajam amatam izvērtēšana, iegūta nepieciešamā informācija un nodrošināta darbības uzraudzība;
- Nepilnīga normatīvajos aktos noteikto prasību ietveršanas IKS;
- Netiek noteikti maksājumu sliekšņi noteiktam laikposmam, kurus pārsniedzot, tiek uzskatīts, ka klienta uzvedība/darbība ir netipiska;
- Novēlota IKS aktualizācija atbilstoši NA izmaiņām, t.sk. ņemot vērā novēlotu reģistrāciju Finanšu izlūkošanas datu saņemšanas un analīzes sistēmā;
- Nepilnīgi veikts un dokumentēts NILLTPFN un starptautisko un nacionālo sankciju risku novērtējums, uz kura pamata izstrādāta nepilnīga IKS.

8.8. Uzlabošanas iespējas:

8.8.1. Likuma subjektiem jānodrošina:

- Precīza un pārskatāma izpētes gaitā iegūtās informācijas uzglabāšana un aktualizācija;
- Atbilstoša procedūra par NILLTPFN prasību atbildīgā darbinieka un pretendenta atbilstības ienemamajam amatam izvērtēšana un darbības uzraudzība;

- IKS aktualizācija atbilstoši regulējuma izmaiņām;
- Pastiprināta un savlaicīga savu pakalpojumu un citu risku izmaiņām atbilstoša IKS, veicot atbilstošu risku izvērtējumu un nodrošinot attiecīgu IKS atjaunināšanu;
- Pastiprināta uzmanība piesaistītā finansējuma izcelsmei un pamatkapitālā ieguldīto līdzekļu izcelsmes dokumentācijai.

8.8.2. PTAC jānodrošina:

- uzraudzība, veicot plānotās un mērķtiecīgās pārbaudes NILLTPFN un sankciju prasību ievērošanas jomā, ar tendenci palielināt klātienes pārbažu skaitu, lai pārliecinātos par IKS darbību praksē;
- veikt mērķētās pārbaudes Sabiedrību veikto auditu NILLTPFN un sankciju jomā, lai pārliecinātos, par auditu kvalitāti;
- nodrošināt atbilstošus resursus PTAC darbiniekiem, novēršot darbinieku mainību, kas būtiski ietekmē spēju veikt uzraudzības darbības un zināšanu pārnesi;
- regulāru PTAC darbinieku apmācību, veicinot profesionālās kvalifikācijas celšanu.

8.9. Pozitīvi vērtējams, ka pēc informatīvo brīdinājumu nosūtīšanas par konstatētajiem pārkāpumiem vai neatbilstībām, subjekti veic nepieciešamās darbības, novēršot PTAC konstatētos pārkāpumus, vai arī to novēršana vēl turpinās. Tādejādi novērojams, ka kapitālsabiedrības, to atbildīgie darbinieki tiecas izpildīt PTAC dotos norādījumus un ieteikumus IKS pilnveidošanai.

9. AIZDOMĪGU DARĪJUMU ZIŅOŠANAS UN UZRAUDZĪBAS EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

- 9.1. Pārskata periodā tika pieņemti būtiski grozījumi saistībā ar ziņošanu par aizdomīgiem darījumiem un sliekšņa deklarācijas iesniegšanu FID⁴⁰.
- 9.2. Kopumā pārskata periodā patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji FID ir snieguši: 2020.gadā 102 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, 2021.gadā 138 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem un 2022.gadā 83 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, kas salīdzinoši ir zemāks rādītājs nekā ziņojumu skaits 2021.gadā un 2020.gadā.

Pārskata periodā patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem

Tabula Nr.2

Gads	Subjektu skaits	Ziņojumu skaits (PTAC)	Ziņojumu skaits (FID)
2020	56	102	75
2021	50	138	98
2022	42	83	80

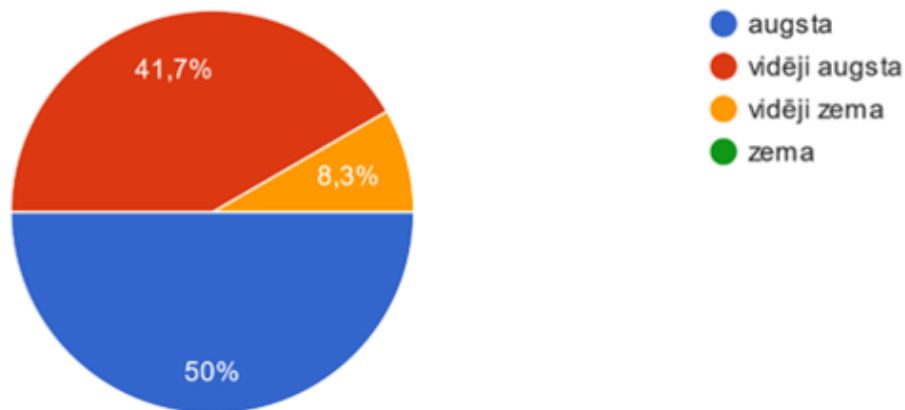
- 9.3. Pastāv pretrunas starp sniegto ziņojumu skaitu, par ko FID informējis PTAC, un skaitu, kādu PTAC ieguva no likuma subjektiem. Šāda datu nesakritība varētu tik skaidrota ar gadījumiem, ka tiek iesniegti ziņojumi par aizdomīgiem par cita veida pakalpojumu, proti, ar kreditēšanu nesaistītu pakalpojumu, kad subjektam būtu jāreģistrē vairāki profili (piemēram, kā maksājumu iestāde un kā kreditētājs), un izejot no ziņojuma satura jāizvēlas attiecīgais profils, tāpat sniegto ziņojumu skaita atšķirība starp PTAC sniegto informāciju un FID reģistrēto var būt skaidrojama, ka pārskata perioda laikā pastāvēja iespēja

⁴⁰ Sīkāk sk. II nodaļas 1.sadaļā.

iesniegt ziņojumu arī neregistrējoties. Pirmšķietami datu neatbilstības sāk mazināties, ņemot vērā pieņemtos grozījumus normatīvajos aktos un PTAC mērķēto pārbažu rezultātus.

- 9.4. Iesniegto ziņojumu skaits FID Pārskata periodā ir samērā stabils, tomēr būtiski, ka pieaug ziņotāju iestāžu skaits, kā arī izlīdzinās atšķirības starp FID un PTAC reģistrētajiem datiem. Turklāt, salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu (2017-2019), kad pārskata periodā kopumā FID reģistrēja 55 ziņojumus⁴¹, tad šajā Pārskata periodā nozare kopumā sniegusi 253 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, pieaugot ziņojumu skaitam vairāk kā 5 reizes.
- 9.5. Atbilstoši FID sniegtajai informācijai, likuma subjekti visbiežāk ziņojuši par šādām izmantotajām tipoloģijām:
 - Nav skaidra līdzekļu izcelsme un/vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti pārbaudāmu skaidrojumu;
 - Īpašuma vai preču iegādi kreditē trešā persona, kuras darbības joma nav saistīta ar kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu;
 - Aizdomas par fiktīva aizdevuma izsniegšanu vai atmaksu.
- 9.6. Kopumā licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju spēja identificēt aizdomīgus darījumus vērtējama apmierinoši, tomēr uzraudzības ietvaros ir konstatētas pazīmes, kas rada šaubas par atsevišķu pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN IKS spēju identificēt aizdomīgus darījumus.
- 9.7. Vairumā gadījumu kapitālsabiedrībām atbilstoši savam riskam un lielumam ir izstrādātas IKS, kas daļēji automatizēti uzrauga darījuma procesu un veic pārbaudes pret aizdomīgiem gadījumiem. Daļa sabiedrību klientu izpētē izmanto starptautiski atzītas sistēmas (LexisNexis, Dow Jones u.c.), kā arī ir izstrādājušas savus automatizētos tehnoloģiskos risinājumus, veicot pārbaudi pret sankciju sarakstiem, PNP un citiem kritērijiem, tādejādi samazinot iespēju izmantot kapitālsabiedrību NILLTPF vai sankciju regulējuma pārkāpšanai.
- 9.8. Aptaujas ietvaros PTAC apkopoja datus par kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju iekšējās kontroles sistēmām un to darbību atbilstību normatīvo aktu prasībām attiecībā uz NILLTPF novēršanu. 50% Sabiedrības sniedz augstu novērtējumu uz jautājumu par Sabiedrības IKS efektivitāti, ņemot vērā spēju identificēt aizdomīgus darījumus, nedaudz mazāka daļa – 41,7% sniedz vidēji augstu novērtējumu, un salīdzinoši maza daļa – 8,3% vērtējumam sniedz atbildi – vidēji zema. Neviena sabiedrība nav atzinusi savu darbību identificēt aizdomīgus darījumus zemā līmenī.

⁴¹ Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējums 2017/2019, II nodaļas 9.4.apakšpunkts, 22.lp. Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/1548/download?attachment>

9.1.att. Sabiedrību IKS efektivitāte, ņemot vērā spēju identificēt aizdomīgus darījumus (aptaujas jautājums)

10. PIEEJAMĪBA UN PIEKĻUVE INFORMĀCIJAI PAR PATIESAJIEM LABUMA GUVĒJIEM

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

- 10.1. UR reģistrētām juridiskajām personām ir pienākums sniegt informāciju par PLG. UR datubāze satur informāciju par UR reģistrēto sabiedrību PLG vai to faktiskajiem īpašniekiem, kas kontrolē sabiedrību. Informācija, kas tiek iesniegta UR no juridiskām personām par PLG, UR netiek pārbaudīta, netiek pieprasīts arī iesniegt īstenotās kontroles par juridisko personu dokumentāro pamatojumu. Tomēr pati juridiskā persona nodrošina dokumentu glabāšanu, tai skaitā, arī par īstenoto kontroli pār juridisko personu.
- 10.2. PLG norādīto informāciju kontrolē visi NILLTPFNL likuma subjekti, kā arī kontroles un uzraudzības institūcijas. UR, saņemot paziņojumu, ka reģistrētā informācija par attiecīgās juridiskās personas patieso labuma guvēju, iespējams, ir nepatiesa pēc būtības, nekavējoties, bet ne vēlāk kā vienas darbdienu laikā, nepieņemot atsevišķu lēmumu, reģistrē brīdinājumu, ka reģistrētā informācija par patieso labuma guvēju, iespējams, ir nepatiesa.
- 10.3. NILLTPFNL uzliek par pienākumu visiem likuma subjektiem klienta izpētes ietvaros noskaidrot to PLG un, balstoties uz risku novērtējumā balstītu pieeju, pārliecināties, vai noskaidrotais klienta PLG faktiski ir klienta PLG. Papildus prasības attiecībā uz pakalpojumu sniedzēju pienākumu noskaidrot klientu PLG nosaka MK noteikumi Nr.705.
- 10.4. Ņemot vērā NILLTPFNL un MK noteikumu Nr.705 prasības, PLG izpēte veicama divos virzienos:
 - 10.4.1. noskaidrojot likuma subjektu PLG;
 - 10.4.2. likuma subjektu īstenots darbību kopums klientu (juridisku personu) PLG noskaidrošanai pirms darījuma attiecību uzsākšanas un darījuma attiecību laikā.
- 10.5. Informācija par PLG pieejama, izmantojot UR publiskojamo datu bāzi, kā arī SIA Lursoft IT datu bāzē www.lursoft.lv nodrošināto piekļuvi Eiropas Biznesa Reģistram, Lielbritānijas biznesa reģistram u.c. maksas datu bāzēm. Papildus par maksu klienta izpētei un tā PLG noskaidrošanai pieejamas tādas ārvalsts datubāzes kā DowJones Risk & Compliance, WorldCheck, LexisNexis, Pythagoras u.c. klientu izpētes un atbilstības NILLTPFN jomā pasākumu nodrošināšanai. Daļa no PTAC uzraudzībā esošajiem likuma subjektiem tās arī izmanto. No Aptaujas rezultātiem izriet, ka likuma subjekti no maksas datubāzēm lielākoties izmanto Dow Jones Risk & Compliance un LexisNexis datubāzes.

- 10.6. PTAC mājaslapā pieejamas Vadlīnijas⁴² uzraugāmajiem NILLTPFNL un Sankciju likuma subjektiem, kuras tostarp sniedz skaidrojumu par PLG noskaidrošanu. Arī UR ir izstrādātas Vadlīnijas ziņošanai par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par patieso labuma guvēju UR.⁴³
- 10.7. 2020.–2022.gadā PLG pārbaudes tika veiktas licencēto kredītu devēju ikgadējās pārbaudes ietvaros, kapitālsabiedrību pirmreizējās licencēšanas ietvaros un licencēto kapitālsabiedrību dalībnieku maiņas gadījumos. Lai arī Pārskata periodā tika veikta tikai viena padziļinātā licencēto kredītdevēja PLG pārbaude, jāņem vērā, ka vispārējās PLG pārbaudes PTAC veica iepriekšējā pārskata periodā, līdz ar to uzraudzības procesā vairāk notiek pamatkapitālā ieguldīto līdzekļu pārbaudes, kuru ietvaros tiek pārbaudīts, vai nemainās arī kapitālsabiedrību PLG. Līdz ar to pārskata periodā tika veiktas 28 pamatkapitālā ieguldīto līdzekļu pārbaudes.
- 10.8. Attiecībā uz sabiedrību dalībniekiem (akcionāriem) ne vienmēr ir pieejama pārbaudāma informācija par dalībniekiem līdz fiziskai personai, it īpaši, ja sabiedrības dalībnieks – juridiska persona – reģistrēta citās valstīs, piemēram, Maltā, Kiprā, vai arī ārpus Eiropas Savienības. Turklāt komercrēģistrā nav pieejama informācija par akciju sabiedrību akcionāriem, jo tā nav jāiesniedz UR (akcionāru reģistru uztur pati akciju sabiedrība, savukārt, ja akciju sabiedrības akcijas ir uzrādītāja akcijas, tai skaitā, ja tās ir iekļautas regulētā tirgū, uzrādītājas akcijas tiek iegrāmatotas vērtspapīru depozitārijā saskaņā ar Finanšu instrumentu tirgus likuma noteikumiem un akciju sabiedrība informāciju par akcionāriem iegūst no vērtspapīru depozitārija⁴⁴).
- 10.9. Savukārt attiecībā uz PLG, ja akcionāram pieder vairāk nekā 25% akciju, viņam akciju sabiedrības valdei ir jānorāda, vai viņš ir uzskatāms par akciju sabiedrības PLG, vai jānorāda persona, kuras labā viņš rīkojas. Valdei informācija jāiesniedz UR. Ja netiek konstatēts vairāk nekā 25% sliekšnis, ir jāvērtē, vai nepastāv kontrole ar citiem līdzekļiem, piemēram, akcionāru vienošanās, dominējošā ietekme, pilnvaras iecelt augstāko vadību u.tml.⁴⁵ Tāpat gan SIA, gan AS pastāv risks, ka īpašuma tiesības speciāli tiek sadalītas tā, lai nevienai fiziskajai personai nebūtu vairāk par 25%. PTAC saskata šķēršļus šīs informācijas noskaidrošanā un pārbaudīšanā.

11. UZTICAMAS IDENTIFIKĀCIJAS INFRASTRUKTŪRAS PIEEJAMĪBA UN NEATKARĪGU INFORMĀCIJAS AVOTU PIEEJAMĪBA (4.1.11. UN 4.1.12.)

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

- 11.1. Pastāv laba identifikācijas infrastruktūra un NILLTFNL subjekti var paļauties uz valsts identifikācijas infrastruktūru. Piemēram, pastāv uzticama un droša valdības vai privātā sektora dokumentācija, dati vai informācija, lai identificētu un pārbaudītu klientu identitāti.
- 11.2. Pastāv gan publiskas, gan privātpersonu veidotas informācijas sistēmas klientu un tā PLG datu pārbaudīšanai, tomēr pamatā tie ir maksas pakalpojumi un ar pakalpojumu sniedzēju slēdzams līgums informācijas iegūšanai un izmantošanai.

⁴² PTAC 2019.gada 12.jūnijā vadlīnijas Nr.7 „Patērētāju tiesību aizsardzības centra uzraugāmajiem NILLTPFNL un Sankciju likuma subjektiem”, pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/1545/download?attachment>

⁴³ UR 2020.gada 19.novembra vadlīnijas „Vadlīnijas ziņošanai par, iespējams, nepatiesi sniegtu informāciju par patieso labuma guvēju Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistram”. Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/patieso-labuma-guveju-skaidrojums/vadlinijas-zinosanai-par-iespejams-nepatiesu-plg/>

⁴⁴ [Komerclikuma 236.1 un 236.2 pants; Latvijā vērtspapīru depozitārijs – Nasdaq CSD](https://www.komerclikuma.lv/236.1-un-236.2-pants;latvijā-vertspapiru-depozitarijs-nasdaq-csd) (<https://nasdaqcsd.com/latvia/lv/>).

⁴⁵ <https://lvportals.lv/skaidrojumi/292873-ka-noskaidrot-patieso-labuma-guveju-2018>

- 11.3. Pastāv plaša identifikācijas infrastruktūra, kuru NILLTPFNL subjekti var izmantot klientu datu pārbaudē un noskaidrošanā, piemēram:
- 11.3.1. Publiskās datu bāzes:
 - 11.2.1.1. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestie reģistri⁴⁶;
 - 11.2.1.2. Nederīgo dokumentu reģistrs⁴⁷;
 - 11.2.1.3. Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes reģistri⁴⁸
 - 11.2.1.4. VID publiskojamo datu bāzes (piemēram, VID datu bāze par kredīta ņēmēja ienākumiem, par nodokļu parādiem, VID politiski nozīmīgu personu datubāzes);
 - 11.2.1.5. Latvijas Bankas uzturētais Kredītu reģistrs⁴⁹.
 - 11.2.2. Privātās datu bāzes:
 - 11.2.2.2. LURSOFT IT, SIA datubāzes⁵⁰;
 - 11.2.2.3. firmas.lv, SIA datubāzes⁵¹;
 - 11.2.2.4. SIA "CREDITREFORM LATVIJA" uzturētais CrediWeb portāls⁵²;
 - 11.2.2.5. Kredītinformācijas biroju datu bāzes - AS "Kredītinformācijas Birojs"⁵³ un AS "CREFO Birojs"⁵⁴ datu bāzes;
 - 11.2.2.6. II nodaļas 10.sadaļas 10.5.punktā norādītās un citas datu bāzes.
- 11.3. Patērētāju kredītu devējiem publiski bez maksas ir pieejama UR uzturētajos reģistros publiskajā daļā pieejamā aktuālā informācijas par ikviena UR reģistros reģistrēta tiesību subjekta amatpersonām, dalībniekiem, patiesajiem labuma guvējiem, dalību citos uzņēmumos, nodrošinājuma līdzekļiem, komercķīlām, maksātnespēju u.c. Par fizisku personu var iegūt informāciju par reģistrētiem laulāto mantisko attiecību līgumiem, dalību uzņēmumos u.c. informāciju.⁵⁵ Tāpat ir pieejami vēsturiskie dati un reģistrācijas lietas publiskās daļas dokumenti. Savukārt atsevišķi kā maksas pakalpojumu UR uzturētajos reģistros ikviens par pieprasīt un saņemt informāciju par tiesību subjektiem, piemēram, standartizētu izziņu no visiem UR reģistriem, dokumentus no juridiskas personas lietvedības lietas u.c. informāciju.⁵⁶
- 11.4. Klientu izpētes un darījumu uzraudzības nodrošināšanai patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzējiem ir VID datubāzes pieejamība, piemēram, iespējams iegūt informāciju par Latvijas Republikas PNP un PNP ģimenes locekļiem, par fizisko un juridisko personu nodokļu parādiem, izziņu par fiziskas persona ienākumiem. Tomēr likuma subjektiem ir pieejamas FID izstrādātās vadlīnijas PNP, to ģimenes locekļu un ar tām cieši saistītu risku vadībai⁵⁷.

⁴⁶ Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/sanem-informaciju/>

⁴⁷ Pieejams: <https://www.ic.iem.gov.lv/lv/pakalpojumi/dokumenta-parbaude-nederigo-dokumentu-registra>

⁴⁸ Pieejams: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/pakalpojumi>

⁴⁹ Pieejams: <https://manidati.kreg.lv/>

⁵⁰ Pieejams: <https://www.lursoft.lv/>

⁵¹ Pieejams: <https://www.firmas.lv/>

⁵² Pieejams: <https://crediweb.lv/>

⁵³ Pieejams: <https://www.kib.lv/>

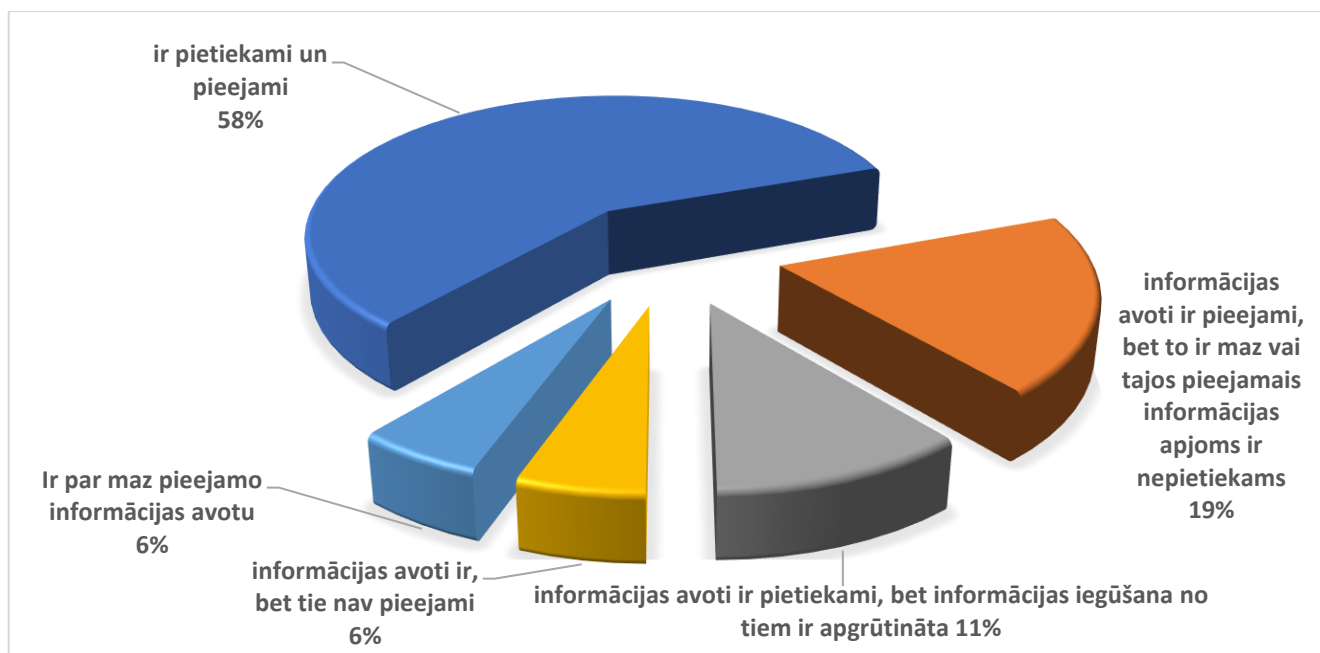
⁵⁴ Pieejams: <https://www.crefobirojs.lv/>

⁵⁵ Pieejams: <https://info.ur.gov.lv/#/data-search>

⁵⁶ Pieejams: <https://www.ur.gov.lv/lv/sanem-informaciju/>

⁵⁷ Pieejams: https://www.fid.gov.lv/uploads/files/2022/FID_PNP%20vadl%C4%ABnijas_29062022.pdf

- 11.5. Nederīgo dokumentu reģistrā ir iespēja pārbaudīt LR izsniegto personu apliecinošo dokumentu derīgumu. LR izsniegta personu apliecinoša dokumenta derīguma pārbaude Nederīgo dokumentu reģistrā, izmantojot portālā www.latvija.lv pieejamos e-pakalpojumus⁵⁸ ir bez maksas.
- 11.6. Privātajās datubāzēs, piemēram, SIA Lursoft IT pa maksu ir iespējams iegūt plašu un juridiski pamatotu informāciju no dažādiem valsts reģistriem, kā arī plašu informācijas klāstu, piemēram, no LR UR informāciju par uzņēmumiem, biedrībām, nodibinājumiem, no Eiropas biznesa reģistra datus un izziņas no dažādām Eiropas valstīm, Lietuvas uzņēmuma reģistra, kas ir integrēta arī Lursoft sistēmā, Lielbritānijas uzņēmuma reģistra, ārvalstu uzņēmumu izziņas iespējams pieprasīt no 149 pasaules valstīm, informāciju par gada pārskatiem, maksātnešpējas datu bāzēm u.c. informāciju.
- 11.7. Aptaujas ietvaros PTAC apkopēja komersantu viedokli par neatkarīgu informācijas avotu pieejamību. 58% procenti likuma subjekti norādīja, ka informācijas avoti ir pietiekami un tie ir pieejami.

11.1.att. Sabiedrību vērtējums par neatkarīgu informācijas avotu pieejamību, kuros iespējams iegūt vai pārbaudīt klienta izpētes ietvaros nepieciešamo informāciju, esamību un pieejamību (aptaujas jautājums)

- 11.8. Atbildot uz Aptaujas jautājumu, ar lūgumu norādīt, kas traucē iegūt informāciju, gadījumā, ja informācijas iegūšana no neatkarīgiem informācijas avotiem ir apgrūtināta, vairums no aptaujas iesniedzējiem kā apgrūtinājumu minēja, ka pieejamā informācija ir maksas pakalpojums, kā arī citas nepilnības, piemēram, datu bāzu tehniskās rakstura problēmas un kļūdaini sagatavoti pieprasījumi (piemēram, VID datu bāzēs), nepilnīgi dati no datu bāzēm par fizisko personu ienākumiem, nav iespējams iegūt pilnvērtīgu informāciju par personas sodāmību, kas saistīta ar NILLTPF saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem.
- 11.9. Atbildot uz Aptaujas jautājumu, kādi papildus informācijas avoti būtu nepieciešami, vairums no aptaujas iesniedzējiem minēja, ka būtu nepieciešamas nodrošināt bezmaksas informācijas pieejamību, datu bāzi, kur būtu iespējams iegūt informāciju par personas ar NILLTPF saistītiem noziedzīgiem

⁵⁸ Pieejams: <https://latvija.lv/lv/Epakalpojumi/EP22/Apraksts>

nodarījumiem, vienotu datu bāzi Eiropas Savienības līmenī, bezmaksas sankciju monitoringa datu bāzes u.c. uzlabojumi.

11.10. Atbildot uz Aptaujas jautājumu, ar lūgumu norādīt datu bāzes, kurās tiek veikta pārbaudes visbiežāk tika norādītas tādas datu bāzes kā VID, Uzņēmuma Reģistra, Lursoft, Creditweb, Dow Jones, FID uzturētais sankciju saraksts.

11.11. Konstatētā problemātika:

11.11.2. Likuma subjektiem tiek nodrošināta visai plaša pieejamība publiskiem reģistriem, tomēr daļa reģistru joprojām tiek nodrošināts kā maksas pakalpojums, kas atsevišķos gadījumos var liegt NILLTPFNL subjektiem pieejamību reģistriem vai ierobežot to tiesības piekļūt nepieciešamajiem datiem.

11.11.3. Pēc Aptaujas datiem secināms, ka atsevišķos gadījumos pastāv tehniskas problēmas saistībā ar izmantojamām datu bāzēm, kā arī tiek sniegta kļūdaina vai nepilnīga informācija uz saņemtiem pieprasījumiem.

11.11.4. VID PNP datubāzē nav iespējams iegūt informāciju par ar PNP cieši saistītu personu, līdz ar to šāda informācija ir jāiegūst no citiem informācijas avotiem (piemēram, meklējot tīmekļa vietnēs), kas ne vienmēr nodrošina iespēju noskaidrot, vai persona ir saistīta ar PNP.

11.11.5. Informācija par parādnieku kavēto saistību izpildes vēsturi netiek apkopota vienā informācijas sistēmā, informācija ir sadrumstalota. Katrs parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs var uzturēt savu datubāzi, tomēr visas kredītu saistības ir pieejamas.

11.11.6. Nederīgo dokumentu reģistrā bez maksas pieejami dati tikai par LR izsniegtajiem personu apliecinošajiem dokumentiem. Tādejādi nav pieejama informācija par ārvalstu izsniegtajiem personu apliecinošajiem dokumentiem un to derīgumu. Savukārt Eiropas Savienības Padomes mājas lapā⁵⁹ informācija par personu apliecinošu dokumentu derīgumu vai nederīgumu nav pilnīga un daudzi dokumenti joprojām nav pievienoti.

11.11.7. Ir saņemtas ziņas, kad krāpšanā izmantota biometriskā identifikācija, personai veiksmīgi identificējoties citas personas vietā.

⁵⁹ Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/prado/lv/prado-start-page.html>

1. IEVAINOJAMĪBAS FAKTORI

Galvenie ievainojamības aspekti nozarei ir:

- Nozares komersantu neviennozīmīgā izpratne un attieksme pret NILLTPF riskiem;
- Saimnieciskās darbības veidam, apjomam un būtībai atbilstošu riska izvērtējumu izstrāde un uz to pamata veidotās IKS efektīva darbība uzņēmumā;
- Atbildīgo darbinieku izpratne un zināšanu līmenis.

2. APJOMS UN KLIENTU RAKSTUROJUMS

Licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums 2020.gadā sastāda 246 003 077 EUR, aktīvu kopsumma 2 676 877 366 EUR, apgrozījums 2021.gadā – 232 711 340 EUR, aktīvu kopsumma 2 864 816 650 EUR, 2022.gadā - dati par nozares apgrozījumu un aktīvu kopsummu vēl nav pieejami. Patērētāju kreditēšanas nozarē patērētājiem no jauna izsniegto kredītu apjoms pārskata periodā (2020. - 2022.gadā) sastāda 2020.gadā – 500,95 milj. EUR, 2021.gadā – 579,82 milj. EUR un 2022.gadā – 664,56 milj. EUR apmērā, kas norāda, ka no jauna izsniegto kredītu apjoms pieaug. Detalizēti dati par nozares statistiku katrus sešus mēnešus tiek publicēti PTAC mājaslapā internetā⁶⁰. Pretstatā salīdzināms, ka kredītiestāžu aktīvi 2020.gadā sastādīja 24.3 (mljrd. EUR), 2021.gadā – 25.3 (mljrd. EUR) un 2022.gadā - 27.7 (mljrd. EUR)⁶¹, līdz ar to secināms, ka PTAC licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju kopējais aktīvu apmērs pret kredītiestāžu nozari joprojām ir maznozīmīgs.

Zemāk piedāvātajā tabulā parādīti pārskata perioda (2020.g. – 2022.g.) no jauna izsniegto aizdevumu skaita un apjoma izmaiņas dalījumā pēc kredīta veida.

No jauna patērētājiem izsniegto aizdevumu skaita un apjoma izmaiņas pārskata perioda (2020.g. – 2022.g.)

Tabula Nr.3

Kredīta veids	2020.gads		2021.gadā		2021.gadā salīdzinājumā ar 2020.gadu		2022.gadā		2022.gadā salīdzinājumā ar 2021.gadu	
	summa, EUR	kredītu skaits	summa, EUR	kredītu skaits	summas izmaiņas %	kredītu skaita izmaiņas %	summa, EUR	kredītu skaits	summas izmaiņas %	kredītu skaita izmaiņas %
Distances kredīti	197 338 468	398 515	240 145 571	376 162	21.69%	-5.61%	294 413 138	408 270	22.60%	8.54%
Patēriņa kredīti	110 911 192	210 350	110 263 817	172 915	-0.58%	-17.80%	123 631 243	160 288	12.12%	-7.30%
Līzings, noma un citi ar TL nodrošināti kredīti	147 781 936	10 928	191 403 647	12 773	29.52%	16.88%	200 616 068	11 628	4.81%	-8.96%
Hipotekārie kredīti	7 383 288	559	8 461 282	574	14.60%	2.68%	9 983 799	586	17.99%	2.09%

⁶⁰ <https://www.ptac.gov.lv/lv/statistika-par-nebanku-kreditesanas-sektoru>

⁶¹ FINANŠU UN KAPITĀLA TIRGUS APSKATS, 2022. gada 4. ceturksnis, 3.lpp, Latvijas Banka

Kredīti pret kustamas lietas ķīlu	37 538 126	475 849	29 913 036	358 729	-20.31%	-24.61%	35 917 528	362 918	20.07%	1.17%
NOZARE KOPĀ	500 953 010	1 096 201	580 187 354	921 153	15.82%	-15.97%	664 561 776	943 690	14.54%	2.45%

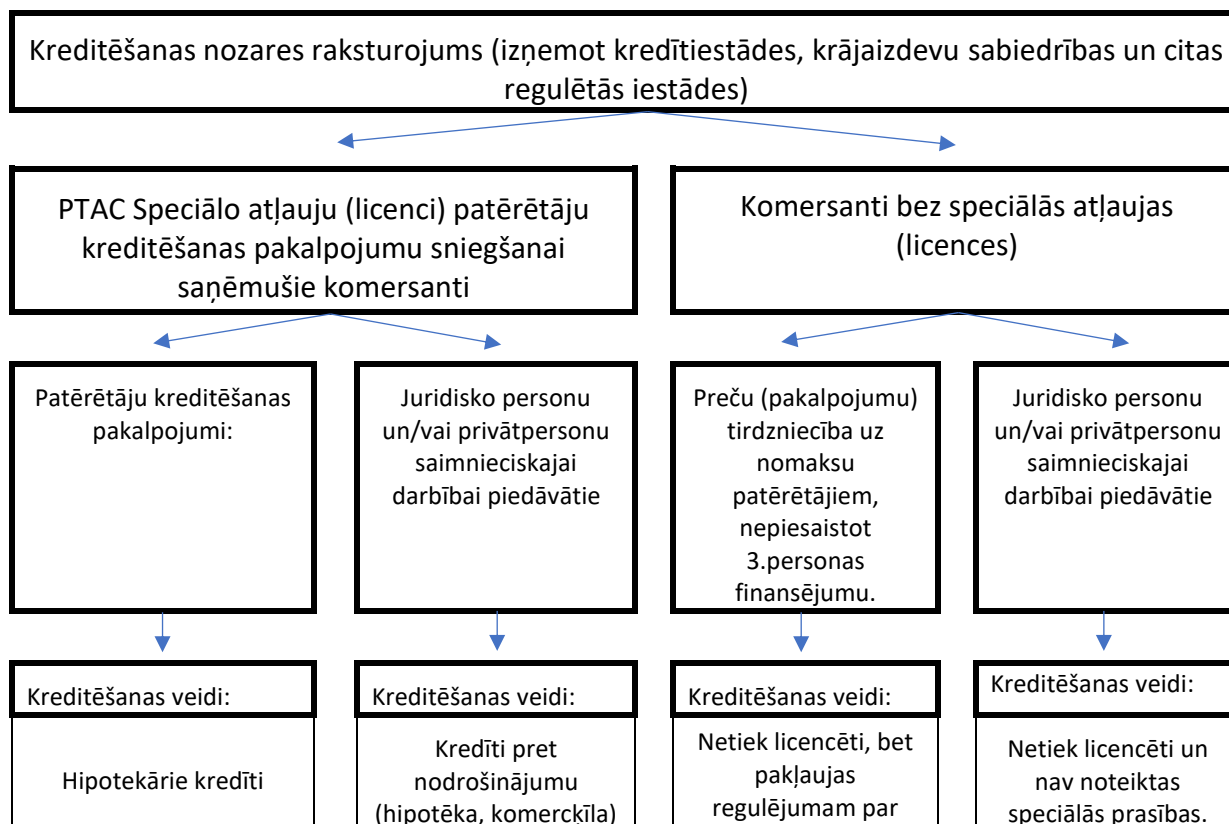
Pēc nozares pārstāvju iesniegtajiem statistikas rādītājiem var secināt, ka patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju klienti praktiski vienmēr ir rezidenti (nerezidentu īpatsvars hipotekārās kreditēšanas klientu portfeli varētu būt zem 1%), ko PTAC arī konstatējis klātienēs pārbaudēs.

Līzinga devēju klienti komercdarbības attīstīšanai pārsvarā ir Latvijā reģistrētas juridiskās personas, zemnieku saimniecības vai fiziskās personas - saimnieciskās darbības veicēji. Savukārt lombardu klienti pārsvarā ir fiziskas personas ar zemu vai vidēju ienākumu līmeni.

Patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju kopējais patērētāju kredītu portfelis Latvijā 2021.gada 31.decembrī bija 831,32 milj. EUR un juridiskajām personām un/vai privātpersonām komercdarbībai izsniegto kredītu kopējais portfelis veidoja 1 198,23 milj. EUR. Abi portfeļi summā aprēķināmi 2 029,55 milj. EUR jeb 70,84% no licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju 2021.gada pārskatos uz 2021.gada 31.decembri deklarētā aktīvu apjoma – 2 864,82 milj. EUR. Salīdzināšanai, Latvijas banku (12) un ārvalstu banku filiāļu (4) kredītportfeļa kopējie atlikumi (nebanku bruto kredītportfelis) un attiecīgi kredītportfelis 2020.gadā sastādīja 13.1 (mljrd. EUR), 2021.gadā – 14.6 (mljrd. EUR) un 2022.gadā - 15.6 (mljrd. EUR)⁶².

Līdz ar to PTAC licencēto patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju kopējais kredītportfeļa un aktīvu apmērs pret kredītiestāžu nozari joprojām ir maznozīmīgs.

Tabula Nr.4.

⁶² FINANŠU UN KAPITĀLA TIRGUS APSKATS, 2022. gada 4. ceturksnis, 3.lpp, Latvijas Banka

Līzings u.c. ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošinātie kredīti	Līzings, noma un citi ar transportlīdzekli nodrošināti kredīti	patērētāju kredīšanu	Precīza informācija par visiem kredīšanas veidiem nav zināma.
Distances kredīti	Faktorings		
Patēriņa kredīti	Kredīti, kuriem par norēķināšanas veidu ir noteikti vekselji		
Kredīti pret kustamas lietas ķīlu	Kredīti pret kustamas lietas ķīlu		
	Kredīti bez nodrošinājuma		

2.1. AĢENTU IZMANTOŠANAS IESPĒJAMĪBA

Aģentu un kredītu starpnieku loma jaunu aizņēmēju piesaistīšanā salīdzinoši ar iepriekšējo pārskata periodu (2017-2019) nav būtiski mainījusies, pārsvarā tie ir preču vai pakalpojumu tirgotāji. Pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēti savas darbības (sadarbības partneru) riski pakalpojuma nodrošināšanai, sniedzot kredītu patēriņa preču vai pakalpojumu iegādei internetā.

Starpnieku apmērs, kuri nav saistīti ar savu preču vai pakalpojumu pārdošanu, nebūtu uzskatāms par īpaši nozīmīgu, klientiem pārsvarā meklējot kreditorus pašiem. Starpnieku izmantošanu diktē konkurences cīņa par jauniem klientiem, kā arī darījumiem paliekot arvien komplicētākiem. Minētais attiecas kā uz patērētāju kredīšanas segmentu, tā arī komercdarbības/saimnieciskās darbības kredīšanu, kā arī migrāciju no viena kredīšanas veida (piemēram, patēriņa kredītiem) uz citu (piemēram, kredītiem ar hipotēkas nodrošinājumu). Nereti pie kredītu starpniekiem, kuriem tas ir profesionālās darbības veids, vērsas personas, kuras ir nonākušas maksātspējas grūtībās, savukārt, patērētāja maksātspējas uzlabošanās gadījumā ir novērotas situācijas, kad kredītu starpnieki tiek izmantoti saistību pārņemšanai no licencēto patērētāju kredīšanas pakalpojumu sniedzēju nozares uz banku nozari. Atbilstoši Aptaujas rezultātiem, tikai 7 likuma subjekti neizmanto kredītu starpnieku pakalpojumus.

Kredīšanas starpniekiem vai palīgstarpniekiem nav noteiktas licencēšanas vai reģistrācijas prasības, izņemot tādus kredīta starpniekus vai kredīta starpnieka pārstāvjus, kuri piedāvā kredītus, kuru atmaksa nodrošināta ar nekustamā īpašuma hipotēku vai kuru mērķis ir iegūt vai saglabāt tiesības uz nekustamo īpašumu⁶³. Vienlaikus, ir atsevišķas normatīvo aktu prasības, kuras jāievēro arī kredīta starpniekiem.

2022.gadā savus pakalpojumus sniedza 11 hipotekārās kredīšanas starpniecības pakalpojumu sniedzēji, kā reģistrēti 9 citu EEZ valstu kompetento iestāžu reģistrā reģistrēti⁶⁴ kredīta starpnieki un kredīta starpnieku pārstāvji, kuriem ir tiesības sniegt starpniecības pakalpojumus Latvijā⁶⁵.

Ņemot vērā uz 2018.gada 31.decembri apkopotos datus, 2018.gadā tika noslēgti 322 kredīšanas līgumi, no kuriem Nesaistītie kredītu starpnieki⁶⁶ noslēguši 163 kredīšanas līgumus, savukārt Saistītie

⁶³ Patērētāju tiesību aizsardzības likums, 8.² pants. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/23309#p8_2

⁶⁴ Reģistrs pieejams: <https://registri.ptac.gov.lv/lv/content/citu-eez-valsts-kompetento-iestazu-registra-registreti-kredita-starpnieki-un-kredita>

⁶⁵ <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/kreditu-starpnieku-un-kreditu-starpnieku-parstavju-registrs>

⁶⁶ Kredītu starpnieki neslēdz ar patērētājiem līgumus par starpniecības pakalpojumu sniegšanu, proti, komisijas maksa par sniegtajiem starpniecības pakalpojumiem ir atrunāta un iekļauta kredīšanas līguma speciālajos noteikumos un patērētājs to maksā kredīta devējam.

kredītu starpnieki⁶⁷ – 159 kreditēšanas līgumus. Salīdzinot 2017.gadā ar 2018.gadā noslēgto kopējo kreditēšanas līgumu skaitu, 2018.gadā kopējais noslēgto kreditēšanas līgumu skaits ir par 171 vairāk, nekā 2017.gadā.⁶⁸

2.2. SKAIDRAS NAUDAS DARĪJUMI

Skaidras naudas darījumus 2023.gada sākumā izmanto vairs tikai 4 kredītu devēji, pretstatā 17 kredītu devējiem iepriekšējā pārskata periodā, kuri piedāvā kredītu pret kustamas lietas ķīlu, lombardu filiālēs tikai atsevišķos gadījumos skaidras naudas darījumi tiek izmantoti arī patēriņa kreditēšanā, kur klātienē sastopas kredīta devējs un kredītaņēmējs, t.sk. gan kredīta izsniegšanai, gan ikmēneša regulāro maksājumu segšanai. Savukārt līzings un hipotekārās kreditēšanas darījumos skaidras naudas izmantošana nav konstatēta. Tādējādi absolūti lielākā daļa kreditoru samazina savu NILLTPF risku saistībā ar skaidras naudas izmantošanu.

2.3. STARPTAUTISKU DARĪJUMU IZMANTOŠANA

Starptautiski darījumi tiek veikti tikai atsevišķos gadījumos un galvenokārt attiecas uz komercdarbības/saimnieciskās darbības finansēšanu un ārvalstīs strādājošu patērētāju kreditēšanu. Piemēram, kad tie tiek izmantoti līzings pakalpojuma nodrošināšanā, iekārtas, tehnika tiek iepirkta no citu valstu komersantiem un atsevišķos gadījumos arī pārdota uz citām valstīm. Tāpat starptautiskajos darījumos var tikt izmantots faktoringš. Distances un patēriņa kreditēšanā novērota ārzemēs strādājošo Latvijas iedzīvotāju kreditēšana. Teorētiski tas nozīmē, ka kredītu apmaksa var notikt arī no šo personu norēķinu kontiem, kas atvērti ārzemēs (gan ES, gan ārpus ES), vai izmantojot maksājumu pakalpojumu iestāžu starpniecību (piemēram, Revolut, Western Union). Atbilstoši Aptaujā sniegtajai informācijai, neviens no likuma subjektiem savā darbībā neizmanto virtuālās valūtas.

2.4. CITI RISKĀ FAKTORI

Galvenie NILLTPF draudu aspekti nozarei ir:

- Klientu autentifikācijas līdzekļu zādžības, nolūkā tos izmantot kredītu iegūšanai;
- Bezskaidras naudas pārrobežu plūsma, veicot kredīta atmaksu;
- Kredīta izsniegšana un atmaksas skaidrā naudā;
- Necaurspīdīga ieguldīto/piesaistīto naudas līdzekļu izcelsme komercdarbības/saimnieciskās darbības nodrošināšanai;
- Piesaistītais finansējums no nelicencētām ieguldījumu platformām, kur tādejādi ieguldītāju NILL riski varētu netikt izvērtēti;
- Kredīta pirmstermiņa atmaksas lielā apmērā vai daudzos mazāka apmēra maksājumos;
- Kredīta atmaksu aizņēmeja vietā veic trešā persona.

Zem katra sniegtā pakalpojuma veida norādīti konkrētajam pakalpojumam raksturīgākie riska faktori.

⁶⁷ kredītu starpnieki slēdz ar patērētājiem līgumus par starpniecības pakalpojumu sniegšanu.

⁶⁸ Pieejams: http://ptac.gov.lv/sites/default/files/parskats_2018.pdf

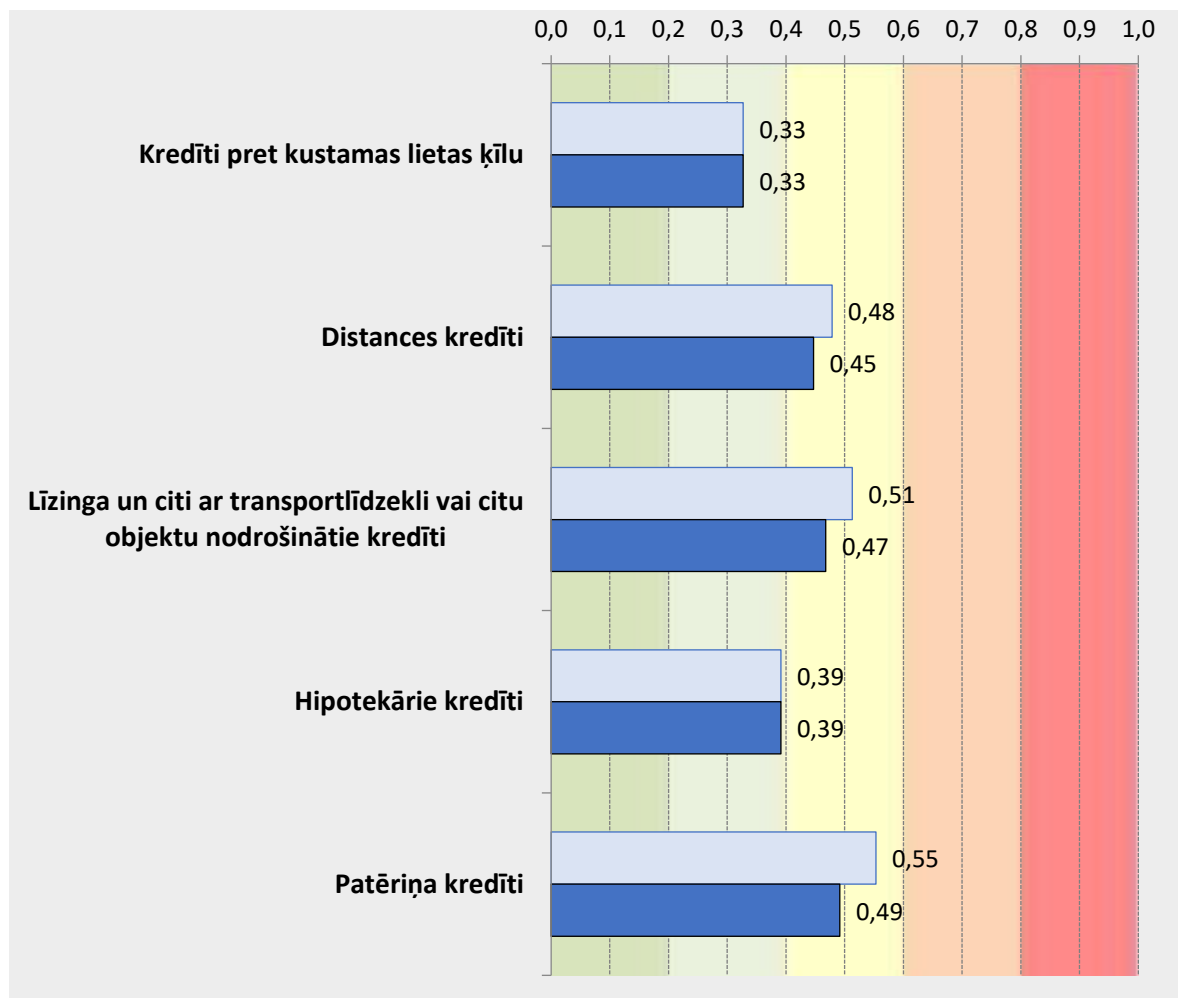
Patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sniedzējiem ir sekojoši darbības virzieni:

Darbības virziens	Novērtētā pakalpojuma ievainojamība (piešķirtais vērtējums)	
	2017-2019	2020-2022
Kredīti pret kustamas lietas ķīlu	Vidēji zema (0,33)	Vidēji zema (0,33)
Distances kredīti	Vidēja (0,44)	Vidēja (0,45)
Līzings un citi ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošinātie kredīti	Vidēja (0,48)	Vidēja (0,47)
Hipotekārie kredīti	Vidēji zema (0,30)	Vidēji zema (0,39)
Patēriņa kredīti	Vidēja (0,48)	Vidēja (0,49)
Kredīti juridiskām un fiziskām personām saimnieciskai darbībai	Netiek vērtēts	Netiek vērtēts

Attēls Nr.3

Pakalpojumu ievainojamība.

Raksturīgā pakalpojuma ievainojamība
Galējā pakalpojuma ievainojamība

Sākot no 2019.gada beigām vērojama kredītu devēju, kuri saņēmuši speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai, skaita samazināšanās. Galvenais iemesls - izmaiņas ikgadējā valsts nodevas maksā, kura no 2020.gada 1.janvāra tika noteikta 55'000 EUR apmērā. Ja 2019.gadā bija spēkā 63 speciālās atļaujas (licences), tad 2020.gada sākumā – 57, bet uz 2021.gada 31.decembri vairs bija spēkā esošas tikai 43 speciālās atļaujas (licences) kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai (aktīvus pakalpojumus piedāvāja vien 41 kredītu devējs).

Kopumā 2022.gada pirmajā pusgadā savu darbību veica 42 uzraugāmie subjekti – kredītu devēji (t.sk. 3 speciālās atļaujas (licences) bija apturētas). No tiem 16 distances kredītu sniedzēji, 12 patērētāju kredītu sniedzēji, 12 līzings un citu ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošināto kredītu sniedzēji, 8 hipotekāro kredītu sniedzēji, 4 kredītu ar kustamas lietas ķīlu sniedzēji un 20 kredītu juridiskajām personām un saimnieciskās darbības veikšanai sniedzēji. Savukārt papildus minētajiem kredītu sniedzējiem 5 subjekti 2022.gada 1.pusgadā kredītportfeļus tikai administrēja (trijiem bija apturētas speciālās atļaujas (licences), kuras tika anulētas ar 2022.gada 1.jūliju). Savukārt no 2023.gada 1.janvāra speciālā atļauja (licence) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai ir spēkā tikai 37 komersantiem.

Daļa nozares pārstāvju piedāvā vairākus produktu veidus, tomēr vērojams, ka kredītu devēji specializējas konkrētos kredīta veidos un samazinās kredītu devēju skaitu, kas piedāvā vairākus kredīta veidus (4 kredīta veidus piedāvā tikai viens kredītu devējs).

Analīzei tiek izmantoti kapitālsabiedrību iesniegtie dati pārskata periodā līdz 31.12.2022.

1. DISTANCES KREDĪTI

Distances kredīti ir kredīti, par kuriem tiek noslēgts distances kreditēšanas līgums un kurus saņem attālināti. Kredīta produktos un nosacījumos vērojama dažādība – ir kredīti ar aizdevuma atmaksas grafiku – gan kā naudas kredīti, gan kredīti preču iegādei internetveikalā (biežāk izmanto ar 3-60 mēnešu atmaksas termiņu), taču vispopulārākās ir kredītlinijas bez konkrēta atmaksas grafika (katru mēnesi jāatmaksā vismaz minimālais maksājums), kuru ietvaros var pieprasīt papildu summas. Reizēm kopā ar kredītliniju tiek piedāvāta kredītkarte, ar kuru tērēt piešķirto kredītlimitu, tomēr tas nav plaši izplatīts pakalpojums. Nozīmīgs faktors distances kredītu sniegšanā ir ātrums lēmuma pieņemšanā un kredīta saņemšanā. Vienlaikus norādāms, ka salīdzinot ar iepriekšējo novērtējuma periodu faktiski tirgū beidzas distances kredītu, kuri var tikt pagarināti, periods, jo tādu kredītu patērētāju kredīta devēju portfeli uz 2022.gada 31.decembri bija palikuši vien 1730 kredīti, kas ir 100 reizu mazāk nekā bija pirms četriem gadiem⁶⁹.

PRODUKTA APJOMI

Uz 2019.gada 31.decembri distances kredītus piedāvāja 20 kredītu devēji, savukārt 2022.gadā pakalpojumu piedāvāja vairs tikai 16 distances kredītu devēji, kuri izsniedz jaunus kredītus, savukārt 3 kredītu devēji tikai administrē iepriekš izsniegtos distances kredītus. Distances kredīti sastāda lielāko daļu no patērētājiem izsniegtajiem jaunajiem kredītiem. Pandēmijas iespaidā 2020.gadā jauno izsniegto distances kredītu apjoms bija nedaudz samazinājies, bet 2022.gadā atgriezās un būtiski pārsniedza iepriekšējo gada līmeņus - 2022.gadā patērētājiem tika izsniegti jauni distances kredīti par kopējo summu 294,41 milj. EUR, kas par 22,59% vairāk nekā 2021.gadā un par 49,18% vairāk nekā

⁶⁹ Sk. Pārskats par patērētāju (nebanku) kreditēšanas tirgus darbību 2022.gadā 24.lpp. 10.punktu. Pieejams: <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/3705/download?attachment>

2020.gadā, distances kredītportfeļa atlikumam uz 2022.gada 31.decembri sasniedzot 293,47 milj. EUR. Tādejādi, neskatoties uz kreditoru skaita samazinājumu no jauna izsniegto kredīta apjoms gada un jo īpaši 2 gadu griezumā būtiski pieaudzis.

Viena Distances kredīta vidējā summa no 495 EUR 2020.gadā pieaugusi līdz 721 EUR 2022.gadā, jeb par 45,63%.

KLIENTU BĀZE

Distances kredīta veidu pārsvarā izmanto patērētāji – Latvijas rezidenti ar regulāriem ienākumiem (ar patērētājiem – nerezidentiem, kas nav arī EEZ rezidenti strādā tikai viens kredītu devējs, kas piedāvā distances kredītus). Nav novērojams, ka distances kredītus izmantotu tikai noteiktu ienākumu saņēmēji. Distances kredītus izmanto gan patērētāji ar augstiem, gan ar zemākiem ienākumiem, tomēr pārsvarā distances kredītus izmanto patērētāji, kuriem jau gadiem ilga sadarbība ar patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem, kuriem būtisks kredīta saņemšanas ātrums un kuriem kredīts nepieciešams par mazāku summu nekā lielākoties piedāvā kredītiestādes.

Pārsvarā distances kredītu devēju klienti ir patērētāji, kas saņem ienākumus Latvijas teritorijā, tomēr ir arī tādi, kas saņem ienākumus ārpus Latvijas.

Klientu vidū ir vai ir iespējamās PNP, to ģimenes locekļi un ar PNP cieši saistītas personas. Tomēr atsevišķi kredītu devēji strādā tikai ar tādiem klientiem, kuri nav ne PNP, to ģimenes locekļi un ar PNP cieši saistītas personas (tas noteikts arī IKS dokumentācijā). Pastāv risks, ka ne vienmēr kredītu devēji ir noskaidrojuši, vai aizņēmējs ir PNP, PNP ģimenes loceklis vai ar PNP cieši saistīta persona (it sevišķi grūtāk noskaidrot, vai klients ir ar PNP cieši saistīta persona).

Starp klientiem – rezidentiem – ir arī tādas personas, kuras Latvijā saņēmušas uzturēšanās atļauju, kurām noteikts zems risks. Pastāv risks, ka sabiedrība nav pienācīgi izvērtējusi, vai personai ir/pastāv saikne ar to valsti/teritoriju, kas ir šīs personas izcelsmes vieta, vai personai joprojām ir ciešākas personiskās un ekonomiskās attiecības ar valsti/teritoriju nolūkā novērst iespējamās NILLTPF vai sankciju riskus, jo īpaši attiecībā uz augsta riska valstīm. Tādejādi pastāv risks, ka atsevišķos gadījumos sabiedrība nav piemērojusi klienta padziļinātās izpētes pasākumus un pārskatījusi klientam noteikto riska pakāpi.

Kredītu devēji iegūst informāciju par personas dzīvesvietu, darba vietu, ienākumu avotu, esošām kredītsaistībām un parādsaistībām u.c. informāciju klientu izpētes ietvaros uz risku balstītā pieejā.

Atsevišķi kredītu devēji norādījuši, ka sadarbojas ar klientiem no augsta riska valstīm.

Tā kā klienti ir fiziskas personas, tad pats klients parasti ir arī PLG⁷⁰.

DARĪJUMU RISKS:

Trešās personas var veikt aizdevuma atmaksu aizņēmēja vietā. Atmaksa var tikt veikta no konta maksājumu vai elektroniskās naudas iestādē, t.sk. no ārvalstīm, kur zemākas NILLTPF prasības. Ņemot vērā pēdējos gados pieaugušo krāpšanas gadījumu skaitu, būtisks risks, vai kredītu piesaka un saņem īstā persona, vai arī identifikācijas un autentifikācijas dati, piekļuve datoram ir nodoti un darbības kādas

⁷⁰ šeit atsevišķos gadījumos dažas sabiedrības automātiski ir pieņēmušas ka klients ir arī pats PLG, proti persona, kas darbojas savās interesēs un nepārstāv kādu trešo personu, klients to ir apstiprinājis līdz ar līguma noslēgšanu, bet sabiedrība sākotnēji neieguva šādu informāciju. Līdz ar to, lai samazinātu risku, sabiedrībām tiek rekomendēts jau pieteikuma anketā ietvert attiecīgu jautājumu klientam par to, vai tas darbojas savās interesēs.

personas vārdā veic krāpnieki. Tāpat ir risks, ka persona darbojas pati, bet trešo personu (piemēram, krāpnieku) ietekmē, apzināti maldinot kredītu devēju par kredīta saņemšanas mērķiem.

Pastāv iespēja, ka saņemto distances kredītu izmanto NILLTPF, kā arī, veicot kredīta atmaksu (tostarp, pirmstermiņa atmaksu), legalizē noziedzīgi iegūtus līdzekļus.

Kredītkaršu gadījumā pastāv NILLTPF risks, ja tiek veiktas lielas pārmaksas kredītkartes kontā (ieskaitījumi virs pieejamā kredītlimita), kuras vēlāk tiek izņemtas caur ATM (visā pasaulē, tostarp augsta riska valstīs) un veicot pirkumus. Līdztekus iespējams veikt neierobežotu skaitu iemaksu kredītkartes kontā, kā arī lielu skaitu kartes debeta darījumu dienas laikā. Trešās personas var veikt kredīta atmaksu klienta vietā vai ieskaitīt naudas līdzekļus virs pieejamā kredītkartes limita, kā arī nav izslēgts, ka kredītkarti lieto trešās personas (nevis aizņēmējs). Ar kredītkarti iemaksātos naudas līdzekļus iespējams ļoti ātri pārvest pāri valsts robežām.

Pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēta klienta netipiska darbība (neparasti lielos apmēros veicot kredīta pirmstermiņa atmaksu (daļēji vai pilnībā), pilnībā veicot atmaksu neilgi pēc līguma noslēgšanas, veicot atmaksu no trešajām personām (pat juridiskām personām) vai veicot pārmaksas). Risks, ka klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas vai sniedz atšķirīgu, pretrunīgu informāciju (tostarp, viltotus dokumentus), vai slēpt savu saimniecisko darbību.

Pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēts, vai personai ir/pastāv saikne ar to valsti/teritoriju, kas ir šīs personas izcelsmes vieta (paaugstināta riska jurisdikcija), vai personai joprojām ir ciešākas personiskās un ekonomiskās attiecības ar paaugstināta riska jurisdikciju nolūkā novērst iespējamus NILLTPF vai sankciju pārkāpšanas riskus, jo īpaši saistībā ar personām, kas, lai ir arī Latvijas Republikas rezidenti, tās ir saņēmušas uzturēšanās atļauju, kas dod tiesības uzturēties Latvijā Republikā.

Nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTPF un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID, kā arī norādītu atsauci uz aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, par tādu personas, kuras rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika aizdomīgu darījumu nodokļu jomā.

PIEGĀDES KANĀLA RISKS:

- Iespēja saņemt produktu neklātienē

Distances kredītēšanas līgumi tiek slēgti neklātienē, izmantojot distances saziņas līdzekļus (obligāts nosacījums distances kredītu saņemšanā – pieeja internetam vai telefonam). Tiek izmantota neklātienē identifikācija atbilstoši MK noteikumu Nr.392 prasībām.

Visa tālākā saziņa kredīta darbības laikā notiek neklātienē, līdz ar to pastāv anonimitātes un krāpšanas risks, jo ir neklātienē identifikācija un ne vienmēr notiek autentifikācija ar sejas un personas dokumenta attēla uzņemšanu un ne vienmēr notiek telefoniska sazināšanās. Lai saņemtu kredītu, nepieciešams aktīvs norēķinu konts kādā no kredītiestādēm, līdz ar to kredītu izsniegšana un atmaksu notiek ar pārskaitījumu starpniecību.

- Aģentu izmantošana

Daļa distances kredītu sniedzēji izmanto starpniecības (aģentu) pakalpojumus kredītu piesaistē, it īpaši aģentus izmanto preču un pakalpojumu finansēšanas jomā – kreditējot internetveikalos iegādātās preces un pakalpojumus.

Atsevišķos gadījumos nepietiekami izvērtēti savas darbības (sadarbības partneru) riski pakalpojuma nodrošināšanai, sniedzot kredītu patēriņa preču vai pakalpojumu iegādei internetā.

Pārsvarā kredītu izsniegšanas un atmaksas transakcijas ir vietējie maksājumi starp Latvijas kredītiestādēs atvērtiem norēķinu kontiem, tomēr ir iespējams veikt kredīta atmaksu arī no citas valsts (arvien vairāk patērētājiem tiek atvērti konti dažādās maksājumu iestādēs, piemēram, Paysera un citos, kas reģistrēti citā valstī). Turklāt kontu var atvērt attālināti, bez klātienes apmeklējuma. Valsts risks parādās, ja kredīta atmaksu tiek veikta no norēķinu konta tādā valstī vai kredītkaršu gadījumā veikti darījumi valstī, kurā ir nepietiekama NILLTPFN prasību uzraudzība.

CITI RISKI

Daudzi kredītu devēji izmanto jaunās tehnoloģijas gan klientu identifikācijā, gan nosakot dažādas pazīmes par iespējamu krāpšanu, gan automātisku vai daļēji automātisku lēmuma pieņemšanai u.c. darbību veikšanai.

NILLTPF riski distances kredītiem iekļauj jauno tehnoloģiju (*FinTech, RegTech*) izmantošanu, pakalpojuma vieglo un ātro pieejamību, iespējamu anonimitāti un krāpšanu. FinTech, RegTech riski pārsvarā saistīti ar sistēmu kļūdainu darbību, atteici un nepieejamību.

Darbinieku izpratnes trūkums, nepietiekama kompetence par NILLTPFN prasībām vai formāla to ievērošana, nepilnīga IKS, t.sk., veicot klienta izpēti, noskaidrojot klientu patiesos labuma guvējus, pārliecinoties par finansējuma izlietošanu un atmaksāto līdzekļu izcelsmi. Nepietiekama izpratne par klienta izpētes prasībām (vienkāršotā, pamata jeb “standarta” un padziļinātā klienta izpēte) un veicamo darbību apjomu, pamatā tiek veikta vienkāršota klienta izpēte. Vienkāršotās klienta izpētes darbības nav dokumentētas atbilstoši NILLTPFN 26.panta desmitajai daļai.

Daļa kredītu devēju veic manuālas pārbaudes sankciju sarakstos – risks, ka pārbaude var nebūt veikta vai veikta pavirši, neievērojot dažādos sankciju sarakstus un transkripciju.

Nepietiekama izpratne/ veiktas darbības darījumu uzraudzības ietvaros, piemēram, attiecībā par klientu netipisku darbību (neparasti lielos apmēros veicot kredīta pirmstermiņa atmaksu, atmaksu no trešajām personām vai skaidrā naudā, vai veicot pārmaksas), vai klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas, vai slēpt savu saimniecisko darbību.

Nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTPF un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID, kā arī norādītu atsauci uz aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, par tādu personas, kuras rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgu darījumu nodokļu jomā.

Pakalpojumam piemīt risks, ka kredītam piesakās un to sanem personas pret savu patieso gribu, paklautos psiholoģiskam spiedienam, īpaši attiecībā uz iespēju papildus nopelnīt, ieguldot vai investējot līdzekļus šķietami legālās investīciju platformās, virtuālajās valūtās un citos instrumentos. Šādas personas mēdz arī nodot savus maksājumu autentifikācijas un autorizācijas līdzekļus trešajām personām.

2. PATĒRIŅA KREDĪTI

Patēriņa kredītu pārsvarā izmanto kādas preces vai pakalpojuma iegādei (bieži veikalā vai pakalpojumu sniegšanas vietā). Tomēr ir atsevišķi kredītu devēji, kas savās klātienes klientu apkalpošanas vietās piedāvā naudas patēriņa kredītus, tāpat pie patēriņa kredītiem pieskaitāmi kredīti gadījumos, kad kredītēšanas līgums tiek slēgts kredīta starpnieka klātienes klientu apkalpošanas vietā. Pakalpojumu

izmantotājiem ir būtisks pakalpojuma saņemšanas ātrums. Lielākoties patēriņa kredīti ir ar ilgāku atmaksas termiņu (piemēram, 6, 12, 24, 36 mēneši), veicot ikmēneša maksājumus.

PRODUKTA APJOMI

Uz 2019.gada 31.decembri patēriņa kredītus piedāvāja 15 kredītu devēji, savukārt 2022.gadā pakalpojumu piedāvāja tikai 12 patēriņa kredītu sniedzēji, savukārt vēl 3 tikai administrē izsniegtos kredītportfeļus. Sākoties pandēmijai un mainoties patērētāju paradumiem, 2020.gadā ievērojami samazinājās izsniegto patēriņa kredītu apjomi un kredītportfeļa apmērs. Lai arī 2022.gadā patēriņa kredītu izsniegšana ir atjaunojusies, kredītportfeļa apmērs joprojām nav atgriezies tāds, kā bija uz 2019.gada 31.decembri (167,65 milj. EUR). 2020.gadā patērētājiem tika izsniegti jauni patēriņa kredīti 110,91 milj. EUR apmērā, kredītportfeļa atlikums uz 2020.gada 31.decembri bija 134,43 milj. EUR., 2021.gadā tika izsniegti jauni patēriņa kredīti 110,26 miljonu EUR apmērā (19% no visiem kredītiem, kurus nozares kredītu devēji izsnieguši patērētājiem), kredītportfeļa atlikums uz 2021.gada 31.decembri – 133,16 milj. EUR, 2022.gadā patērētājiem tika izsniegti jauni patēriņa kredīti 123,63 milj. EUR apjomā, kredītportfeļa atlikums uz 2022.gada 31.decembri – 142,84 milj. EUR.

Viena kredīta vidējā summa no 527 EUR 2020.gadā pieaugusi līdz 771 EUR 2022.gadā, jeb par 46,28%.

KLIENTU BĀZE

Šo kredīta veidu izmanto patērētāji – Latvijas rezidenti ar regulāriem ienākumiem (ar patērētājiem – nerezidentiem, kas nav EEZ rezidenti strādā tikai viens kredītu devējs, kas piedāvā patēriņa kredītus). Nav novērojams, ka patēriņa kredītus izmantotu tikai noteiktu ienākumu saņēmēji. Patēriņa kredītus izmanto gan patērētāji ar augstiem, gan ar zemākiem ienākumiem. Pārsvārā patēriņa kredītu sniedzēju klienti ir patērētāji, kuri kādu iemeslu dēļ nevēlas iepirkties internetveikalos, bet dod priekšroku preces iegādei veikalos, kā arī kredīta saņemšanā klātienē pie kredītu devēja vai kredītu devēja sadarbības partnera - pilnvarotā pārstāvja. Pārsvārā klienti saņem ienākumus Latvijā, tomēr ir arī tādi, kas saņem ienākumus ārpus Latvijas.

Klientu vidū ir arī PNP, to ģimenes locekļi un ar PNP saistītas personas. Pastāv risks, ka ne vienmēr kredītu devēji ir noskaidrojuši, vai aizņēmējs ir PNP, tā ģimenes loceklis un ar PNP saistīta persona (it sevišķi grūtāk noskaidrot, vai klients ir ar PNP cieši saistīta persona).

Tā kā klienti ir fiziskas personas, tad pats klients parasti ir arī patiesā labuma guvējs.

Ņemot vērā, ka kredītu saņemšana notiek gan klātienē, gan neklātienē (kredīti preču iegādei) nevar izslēgt iespēju par aizdevuma saņemšanu ar trešo personu dokumentiem.

Kredītu devēji iegūst informāciju par personas dzīvesvietu, darba vietu, ienākumu avotu, esošām kredītsaistībām un parādsaistībām u.c. informāciju klientu izpētes ietvaros uz risku balstītā pieejā.

Nav pārliecības, vai visos gadījumos tiek veikta atbilstoša klienta identifikācija un vai pārbaudīts personu apliecinošā dokumenta derīgums, it sevišķi, ja pieteikumus pieņem sadarbības partneri (aģenti) klātienē, tostarp, vai sadarbības partnera darbiniekiem ir izpratne, kur un kā var pārbaudīt ārvalstīs izdoto dokumentu derīgumu.

Atsevišķi kredītu devēji norādījuši, ka sadarbojas ar klientiem no augsta riska valstīm.

DARĪJUMU RISKS:

- Skaidras naudas izmantošana

Pārsvārā kredīta saņemšana un atmaksa notiek ar bankas pārskatījumu starpniecību, tomēr ir atsevišķi kredītu devēji, kuriem ir klientu apkalpošanas filiāles, pieļauj iespēju saņemt patēriņa kredītu, kā arī

veikt tā atmaksu skaidrā naudā. Darījumiem notiekot skaidrā naudā, ir mazāka iespēja pārliecināties par aizņemto līdzekļu tālāku izlietošanu vai arī noskaidrot naudas līdzekļu izcelsmi, no kuriem atmaksā aizdevumu (tostarp, pirms noteiktā atmaksas termiņa).

- Citi darījumu riski

Trešās personas var veikt aizdevuma atmaksu aizņēmēja vietā. Pastāv iespēja, ka saņemto patēriņa kredītu izmanto terorisma finansēšanai, kā arī, veicot kredīta atmaksu (it sevišķi pirmstermiņa atmaksu), mēģina legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus.

Pastāv risks, ka atsevišķos gadījumos sabiedrība nav pietiekami izvērtējusi visus NILLTPF riskus, tai skaitā, vai klients darbojas savās vai citas personas interesēs, nepietiekami izvērtēts klienta valsts/ģeogrāfiskais risks, vai klients nav PNP, PNP ģimenes loceklis vai ar PNP cieši saistīta persona.

Nepietiekami izvērtēta klienta netipiska darbība (neparasti lielos apmēros veicot kredīta pirmstermiņa atmaksu, atmaksu no trešajām personām vai veicot pārmaksas), vai klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas, vai slēpt savu saimniecisko darbību.

Pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēts, vai personai ir/pastāv saikne ar to valsti/teritoriju, kas ir šīs personas izcelsmes vieta (paaugstināta riska jurisdikcija), vai personai joprojām ir ciešākas personiskās un ekonomiskās attiecības ar paaugstināta riska jurisdikciju nolūkā novērst iespējamus NILLTPF vai sankciju pārkāpšanas riskus, jo īpaši saistībā ar personām, kas, lai ir arī Latvijas Republikas rezidenti, tās ir saņēmušas uzturēšanās atļauju, kas dod tiesības uzturēties Latvijā Republikā.

Nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTPF un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID, kā arī norādītu atsauci uz aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, par tādu personas, kuras rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgu darījumu nodokļu jomā.

PIEGĀDES KANĀLA RISKS:

- Iespēja saņemt produktu klātienē

Patēriņa kredīta līgumi tiek slēgti arī klātienē un pie kredītu devējiem vai to aģentiem, starpniekiem.

Atsevišķos gadījumos iespēja kredītdevēju darbiniekiem nepietiekami rūpīgi veikt identifikācijas klientu datu, proti, vārda, uzvārda un personas koda salīdzināšanu kredīta pieteikumā, kā rezultātā kredīts var tikt piešķirts citai personai.

Visa tālākā saziņa kredīta darbības laikā notiek neklātienē, līdz ar to pastāv anonimitātes un krāpšanas risks.

- Aģentu izmantošana

Patēriņa kredītu sniedzēji bieži izmanto aģentu (patēriņa preču veikali) pakalpojumus. Nevar izslēgt iespēju par sadarbības partneru prettiesisku rīcību, izmantojot personas datus, slēdzot kreditēšanas līgumus.

Atsevišķos gadījumos nepietiekami izvērtēti savas darbības (sadarbības partneru) riski pakalpojuma nodrošināšanai, sniedzot kredītu patēriņa preču vai pakalpojumu iegādei.

STARPTAUTISKI DARĪJUMI

Pārsvārā kredītu izsniegšanas un atmaksas transakcijas ir vietējie maksājumi starp Latvijas kredītiestādēs atvērtiem norēķinu kontiem, tomēr ir iespējams veikt kredīta atmaksu arī no citas valsts (arvien vairāk patērētājiem tiek atvērti konti dažādās maksājumu iestādēs, piemēram, Paysera un citos,

kas reģistrēti citā valstī). Turklāt kontu var atvērt attālināti, bez klātienes apmeklējuma. Valsts risks parādās, ja kredīta atmaksa tiek veikta no norēķinu konta tādā valstī vai kredītkaršu gadījumā veikti darījumi valstī, kurā ir nepietiekama NILLTPFN prasību uzraudzība.

CITI RISKI

NILLTPF riski iekļauj nepietiekamu klienta identifikāciju, zināšanu trūkumu par NILLTFN prasībām un neefektīvu IKS. Netiek izslēgta nederīgu personu apliecinošu dokumentu izmantošana.

NILLTPF riski patērīna kredītiem iekļauj jauno tehnoloģiju (*FinTech, RegTech*) izmantošanu, pakalpojuma vieglo un ātro pieejamību, iespējamu anonimitāti un krāpšanu. FinTech, RegTech riski pārsvarā saistīti ar sistēmu kļūdainu darbību, atteici un nepieejamību.

Atsevišķos gadījumos nepietiekami izvērtēti savas darbības (sadarbības partneru) riski pakalpojuma nodrošināšanai, sniedzot kredītu patērīna preču vai pakalpojumu iegādei.

Darbinieku izpratnes trūkums, nepietiekama kompetence par NILLTPFN prasībām vai formāla to ievērošana, nepilnīga IKS, t.sk., veicot klienta izpēti, noskaidrojot klientu patiesos labuma guvējus, pārlicinoties par finansējuma izlietošanu un atmaksāto līdzekļu izcelsmi. Nepietiekama izpratne par klienta izpētes prasībām (vienkāršotā, pamata jeb "standarta" un padziļinātā klienta izpēte) un veicamo darbību apjomu, pamatā tiek veikta vienkāršota klienta izpēte. Vienkāršotās klienta izpētes darbības nav dokumentētas atbilstoši NILLTPFNL 26.panta desmitajai daļai.

Nepietiekama izpratne/ veiktas darbības darījumu uzraudzības ietvaros, piemēram, attiecībā par klientu netipisku darbību (neparasti lielos apmēros veicot kredīta pirmstermina atmaksu, veicot atmaksu pilnībā neilgi pēc līguma noslēgšanas, veicot atmaksu no trešajām personām vai skaidrā naudā, vai veicot pārmaksas), vai klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas, sniedz pretrunīgu informāciju vai pat viltotus dokumentus, vai mēģina slēpt savu saimniecisko darbību.

Daļa kredītu devēju veic manuālas pārbaudes sankciju sarakstos – risks, ka pārbaude var nebūt veikta vai veikta pavirši, neievērojot dažādos sankciju sarakstus un transkripciju.

Nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTPF un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID, kā arī norādītu atsauci uz aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, par tādu personas, kuras rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgu darījumu nodokļu jomā.

3. LĪZINGI UN CITI AR TRANSPORTLĪDZEKLI VAI CITU OBJEKTU NODROŠINĀTIE KREDĪTI

Lielāko daļu no šiem kredītiem izsniedz kredītiestāžu meitu sabiedrības. Līzingus vai citus ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošinātos kredītus pārsvarā izmanto transportlīdzekļa iegādei, tomēr tikpat labi patērētājs savā īpašumā esošu transportlīdzekli vai citu objektu var iekļāt un izmantot saņemto kredītu kādu citu patērīna vajadzību segšanai, tostarp esošo saistību apvienošanai.

Līzinga gadījumā kredītu devējs kļūst par transportlīdzekļa īpašnieku, savukārt atgriezeniskā kredīta gadījumā aizņēmējs paliek īpašnieks, bet kredīta nodrošinājumam ir nostiprināta ķīla/komerčķīla. Pārsvarā kredīta saņemšana un atmaksa notiek ar bankas pārskaitījumu starpniecību, lielākoties kredītu devējs veic pārskaitījumu uz transportlīdzekļa pārdevēja kontu.

Līzingus un citus ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošinātos kredītus izsniedz uz noteiktu kredīta atmaksas termiņu (lielākoties maksimālais termiņš nepārsniedz 7 gadus), ar ikmēneša kredīta atmaksas grafiku.

Līzings pakalpojumu nodrošināšanā cita starpā tiek izmantoti sadarbības partneri – uzņēmumi, kas piedāvā tirgošanā lietotus autotransporta līdzekļus.

PRODUKTA APJOMI

Uz 2019.gada 31.decembri kredītus piedāvāja 15 kredītu devēju, savukārt 2022.gadā jaunus līzingus vai citus ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošinātos kredītus patērētājiem piedāvāja tikai 12 kredītu devēji, savukārt vēl 4 kredīta devēji administrēja iepriekš izsniegto kredītportfeli. Pandēmijas dēļ 2020.gadā samazinājās izsniegto kredītu skaits un summa, sasniedzot tikai 147,78 milj. EUR, kredītportfeļa atlikums uz 2020.gada 31.decembri – 414,17 milj. EUR. Savukārt 2021.gadā kopumā patērētājiem izsniegti līzings 191,04 milj. EUR apmērā, kredītportfeļa atlikums uz 2021.gada 31.decembri – 445,93 milj. EUR.

2022.gadā izsniegto līzingu un citu ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošināto kredītu apjoms pirmo reizi pārsniedza 200 milj. EUR sliekšni gadā (200,62 milj. EUR) un tā ir otra lielākā patērētājiem izsniegto kredītu grupa, kas sastāda 30% no visu nozares kredītu devēju izsniegtajiem aizdevumiem patērētājiem. Patērētāju līzings kredītportfeļa atlikums uz 2022.gada 31.decembri ir 464,03 milj. EUR.

Viena līzings kredīta vidējā summa no 13`523 EUR 2020.gadā pieaugusi līdz 17`037 EUR 2022.gadā, jeb par 27,58%.

KLIENTU BĀZE

Kredīta veidu izmanto patērētāji – Latvijas un EEZ rezidenti – ar regulāriem ienākumiem. Pārsvārā klienti ir patērētāji, kas saņem ienākumus Latvijā, tomēr ir arī tādi, kas saņem ienākumus ārpus Latvijas. Viens līzings devējs sadarbojas ar klientiem – nerezidentiem, kas ir ārpus EEZ valstīm.

Klientu vidū ir arī PNP, to ģimenes locekļi un ar PNP saistītas personas. Pastāv risks, ka līzings devējs ne vienmēr ir noskaidrojies, vai aizņēmējs ir PNP, tā ģimenes loceklis vai ar PNP saistītā persona (it sevišķi grūtāk noskaidrot, vai klients ir ar PNP cieši saistīta persona).

Tā kā klienti ir fiziskas personas, tad pats klients parasti ir arī PLG.

Kredītu devēji iegūst informāciju par personas dzīvesvietu, darba vietu, ienākumu avotu, esošām kredītsaistībām un parādsaistībām u.c. informāciju klientu izpētes ietvaros uz risku balstītā pieejā.

Viens līzings devējs norādījis, ka sadarbojas ar klientiem no augsta riska valstīm.

DARĪJUMU RISKS:

NILLTPF riski ir mazāki, jo lielākoties izsniegto aizdevumu kredītu devējs pārskaita pārdevējam, tomēr gadījumos, kad kredītu izmaksā aizņēmējam, pastāv risks par aizdevuma izlietošanu sākotnēji paredzētajam mērķim.

Pastāv iespēja, ka, veicot kredīta atmaksu (it sevišķi pirmstermiņa atmaksu), mēģina legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Trešās personas var veikt kredīta atmaksu klienta vietā.

Nepietiekami izvērtēta klienta netipiska darbība (neparasti lielos apmēros veicot kredīta pirmstermiņa atmaksu, atmaksu no trešajām personām vai veicot pārmaksas), vai klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas, sniedz pretrunīgu informāciju vai viltotus dokumentus, vai arī mēģina slēpt savu saimniecisko darbību. Klients vēlas veikt darījumu, kas neatbilst viņa finansiālajam stāvoklim.

Pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēts, vai personai ir/pastāv saikne ar to valsti/teritoriju, kas ir šīs personas izcelsmes vieta (paaugstināta riska jurisdikcija), vai personai joprojām ir ciešākas personiskās un ekonomiskās attiecības ar paaugstināta riska jurisdikciju nolūkā novērst iespējamus NILLTPF vai

sankciju pārkāpšanas riskus, jo īpaši saistībā ar personām, kas, lai ir arī Latvijas Republikas rezidenti, tās ir saņēmušas uzturēšanās atļauju, kas dod tiesības uzturēties Latvijā Republikā.

PIEGĀDES KANĀLA RISKS:

- Iespēja saņemt produktu neklātienē

Līzingu vai citu ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošināto kredītu līgumi tiek noslēgti gan klātienē, gan arī izmantojot distances saziņas līdzekļus⁷¹ pie kredītu devējiem vai to aģentiem, starpniekiem. Pārsvārā tiek izmantota klātienē identifikācija.

- Aģentu izmantošana

Līzingu devēji bieži izmanto starpnieku (autosaloni, autoplači) pakalpojumus.

Atsevišķos gadījumos nepietiekami izvērtēts sadarbības partneru - uzņēmumu, kas piedāvā tirgošanā lietotus autotransporta līdzekļus NILLTPF risks.

STARPTAUTISKI DARĪJUMI

Pārsvārā kredītu izsniegšanas un atmaksas transakcijas ir vietējie maksājumi starp Latvijas kredītiestādēs atvērtiem norēķinu kontiem, tomēr ir iespējams veikt kredīta atmaksu arī no citas valsts (arī no augsta riska valsts), tostarp izmantojot norēķinu kontu, kas atvērts pie maksājumu pakalpojumu sniedzēja. Starptautisku darījumu izmantošanas daudzums ļoti neliels, valsts risks parādās, ja tiek veikti pārskaitījumi no/uz norēķinu kontu tādā valstī vai pie tāda maksājumu pakalpojumu sniedzēja, kuram ir nepietiekama NILLTPFN prasību uzraudzība.

CITI RISKI

Citi NILLTPF riski ietver nepietiekamu klienta identifikāciju, darījumu uzraudzību, jo īpaši izmantojot kredītu starpniekus/ sadarbības partnerus – uzņēmumus, kas piedāvā tirgošanā lietotus autotransporta līdzekļus. Netiek izslēgta nederīgu personu apliecināto dokumentu izmantošana.

NILLTPF riski iekļauj jauno tehnoloģiju (*FinTech, RegTech*) izmantošanu, pakalpojuma vieglo un ātro pieejamību, iespējamu anonimitāti un krāpšanu. FinTech, RegTech riski pārsvārā saistīti ar sistēmu kļūdainu darbību, atteici un nepieejamību.

Nepietiekami izvērtēts klienta valsts/ģeogrāfiskais risks.

Darbinieku izpratnes trūkums, nepietiekama kompetence par NILLTPFN prasībām vai formāla to ievērošana, nepilnīga IKS, t.sk., veicot klienta izpēti, noskaidrojot klientu patiesos labuma guvējus, pārliedzinoties par finansējuma izlietošanu un atmaksāto līdzekļu izcelsmi. Nepietiekama izpratne par klienta izpētes prasībām (vienkāršotā, pamata jeb “standarta” un padziļinātā klienta izpēte) un veicamo darbību apjomu, pamatā tiek veikta vienkāršota klienta izpēte. Vienkāršotās klienta izpētes darbības nav dokumentētas atbilstoši NILLTPFNL 26.panta desmitajai daļai.

Nepietiekami veiktas darbības darījumu uzraudzības ietvaros, piemēram, attiecībā par klientu netipisku darbību (neparasti lielos apmēros vai neparasti bieži veicot kredīta pirmstermiņa atmaksu, līzingu atmaksu neilgi pēc līguma noslēgšanas, atmaksu no trešajām personām vai skaidrā naudā, vai veicot pārmaksas), vai klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas, vai slēpt savu saimniecisko darbību.

⁷¹ Līzingu līguma noslēgšanu distancē piedāvā vairāki līzingu devēji, tai skaitā kredītiestāžu meitas sabiedrības.

Daļa kredītu devēju veic manuālas pārbaudes sankciju sarakstos – risks, ka pārbaude var nebūt veikta vai veikta pavirši, neievērojot dažādos sankciju sarakstus un transkripciju.

Nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTPF un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID, kā arī norādītu atsauci uz aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, par tādu personas, kuras rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgu darījumu nodokļu jomā.

4. HIPOTEKĀRIE KREDĪTI

Kredītu nodrošinājums ir hipotēka uz nekustamo īpašumu.

Nozares kredītu devēju izsniegto hipotekāro kredītu mērķis ne vienmēr ir mājokļa iegāde vai remonts, kā lielākoties tas ir hipotekāriem kredītiem, kurus izsniedz kredītiestādēs. Daļa hipotekāro kredītu ir dažādu citu vajadzību segšanai, komunālo parādu samaksai, privātam patēriņam un arī esošo parādsaistību apvienošanai. Ir gadījumi, kad hipotekārais kredīts kļūst par vienīgo risinājumu vienīgā mājokļa atgūšanai.

Lielākoties šādi kredīti jāatmaksā ilgākā laika periodā, veicot ikmēneša maksājumus, to izmaksas ir zemākas par patēriņa kredīta līgumiem.

PRODUKTA APJOMI

Uz 2019.gada 31.decembri kredītus, kuru atmaksa ir nodrošināta ar nekustamo īpašumu piedāvāja 11 kredītu devēji (un vēl 8 savus hipotekāro kredītu portfeļus administrēja), savukārt 2022.gadā pakalpojumu piedāvāja vairs tikai 8 kredītu devēji, savukārt vēl 3 kredītu devēji administrē iepriekš izsniegto hipotekāro kredītu portfeli. No jauna izsniegto hipotekāro kredītu apjoms patērētāju (nebanku) kreditēšanas tirgū ir svārstīgs - ja 2017.gadā kopumā tika izsniegti hipotekārie kredīti 12,17 milj. EUR apmērā, tad 2020.gadā vien 7,38 milj. EUR apmērā, savukārt 2022.gada izsniegto hipotekāro kredītu apjoms pieaudzis līdz 9,98 milj. EUR, kas ir + 35,23% pret 2020.gadu, tomēr krietni atpaliek no 2017.gada rādītāja. Hipotekāro kredītu kredītportfeļa apmērs pa gadiem mainās nedaudz: kredītportfeļa atlikums uz 2020.gada 31.decembri – 36,75 milj. EUR, 2021.gada 31.decembri 35,67 milj. EUR, savukārt uz 2022.gada 31.decembri – 37,94 milj. EUR.

Viena kredīta vidējā summa no 13`208 EUR 2020.gadā pieaugusi līdz 17`037 EUR 2022.gadā, jeb par 28,99%.

KLIENTU BĀZE

Šo kredīta veidu izmanto patērētāji - Latvijas rezidenti ar regulāriem ienākumiem (ar patērētājiem – nerezidentiem, kas nav EEZ rezidenti strādā tikai viens kredītu devējs, kas piedāvā hipotekāros kredītus). Nav novērojams, ka hipotekāros kredītus izmantotu tikai noteiktu ienākumu saņēmēji. Lielākoties šo kredīta veidu izmanto patērētāji ar dažādiem ienākumiem, bieži vien saistības uzņemas arī visa mājsaimniecība, ģimenes loceklim piedaloties saistību izpildes nodrošināšanā kā galvniekam vai līdzzaņēmējam. Pārsvarā klienti ir patērētāji, kas saņem ienākumus Latvijā, tomēr ir arī tādi, kas saņem ienākumus ārpus Latvijas.

Klientu vidū ir arī PNP, to ģimenes locekļi un ar PNP saistītas personas. Pastāv risks, ka kredītu devēji ne vienmēr ir noskaidrojuši, vai aizņēmējs ir PNP, tā ģimenes loceklis un ar PNP saistīta persona (it sevišķi grūtāk noskaidrot, vai klients ir ar PNP cieši saistīta persona).

Tā kā klienti ir fiziskas personas, tad pats klients parasti ir arī PLG.

Kredītu devēji iegūst informāciju par personas dzīvesvietu, darba vietu, ienākumiem, apgādībā esošu personu skaitu, esošām kredītsaistībām un parādsaistībām. Lielākoties tiek izmantota klātienē identifikācija, taču mūsdienu tehnoloģiskie risinājumi ļauj arī distances identifikāciju. Tāpat pirms hipotekārā kredīta nodrošinājuma reģistrācijas zemesgrāmatā, nostiprinājuma lūguma parakstīšanas brīdī klienta atkārtotu identifikāciju veic notārs.

DARĪJUMU RISKS:

Ir iespēja, veicot kredīta atmaksu (it sevišķi pirmstermiņa atmaksu), legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Trešās personas var veikt kredīta atmaksu klienta vietā, nav izslēgta iespēja saņemt aizdevumu trešās personas labā, negodīgā ceļā iegūtu/ īpašumu ieķīlāšana kredīta saņemšanai, t.i., netiek ņemti vērā sabiedrības darbībai specifiskie riski.

Pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēts, vai personai ir/pastāv saikne ar to valsti/teritoriju, kas ir šīs personas izcelsmes vieta (paaugstināta riska jurisdikcija), vai personai joprojām ir ciešākas personiskās un ekonomiskās attiecības ar paaugstināta riska jurisdikciju nolūkā novērst iespējamus NILLTPF vai sankciju pārkāpšanas riskus, jo īpaši saistībā ar personām, kas, lai ir arī Latvijas Republikas rezidenti, tās ir saņēmušas uzturēšanās atļauju, kas dod tiesības uzturēties Latvijā Republikā.

Nepietiekami izvērtēta klienta netipiska darbība (neparasti lielos apmēros veicot kredīta pirmstermiņa atmaksu, atmaksu no trešajām personām vai veicot pārmaksas), vai klients mēģina izvairīties no informācijas sniegšanas, sniedz pretrunīgu informāciju vai viltotus dokumentus, vai slēpt savu saimniecisko darbību vai klients vēlas veikt darījumu, kas neatbilst viņa finansiālajam stāvoklim.

PIEGĀDES KANĀLA RISKS:

- Iespēja saņemt produktu klātienē

Hipotekāro kredītu noformēšana ir iespējama gan klātienē, gan attālināti.

- Aģentu izmantošana

Hipotekāro kredītu devēji sadarbojas arī ar kredītu starpniekiem, kuriem ir jābūt reģistrētiem PTAC⁷².

STARPTAUTISKI DARĪJUMI

Pārsvarā kredītu izsniegšanas un atmaksas transakcijas ir vietējie maksājumi starp Latvijas kredītiestādēs atvērtiem norēķinu kontiem, tomēr ir iespējams veikt kredīta atmaksu arī no citas valsts, tostarp izmantojot kontu maksājumu iestādē. Valsts risks parādās, ja kredīta atmaksu tiek veikta no norēķinu konta tādā valstī un tādā maksājumu iestādē, kurā ir nepietiekama NILLTPFN prasību uzraudzība.

CITI RISKI

Citi NILLTPF riski ietver izkrāptu, negodīgā ceļā iegūtu īpašumu ieķīlāšanu kredīta saņemšanai.

Darbinieku izpratnes trūkums, nepietiekama kompetence par NILLTPFN prasībām vai formāla to ievērošana, nepilnīga IKS, t.sk., veicot klienta izpēti, noskaidrojot klientu patiesos labuma guvējus, pārlicinoties par finansējuma izlietošanu un atmaksāto līdzekļu izcelsmi.

Pastāv risks, ka nepietiekami izvērtēts klienta valsts/ģeogrāfiskais risks.

⁷² Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/kreditu-starpnieku-un-kreditu-starpnieku-parstavju-registrs>

Nepietiekami izvērtēti NILLTPF risku ietekmējoši radītāji, risku paaugstinošie faktori, nepietiekamas darbības risku novērtēšanā – NILLTPF risku ievērtēšana veicama ne tikai potenciālajiem klientiem, bet arī esošajiem klientiem neatkarīgi no darījuma summas, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu visus NILLTPF un no sankcijām izrietošos riskus atbilstoši NILLTPFNL un Sankciju likumā noteiktajam.

Daļa kredītu devēju veic manuālas pārbaudes sankciju sarakstos – risks, ka pārbaude var nebūt veikta vai veikta pavirši, neievērojot dažādos sankciju sarakstus un transkripciju.

Nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTPF un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID, kā arī norādītu atsauci uz aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, par tādu personas, kuras rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgu darījumu nodokļu jomā.

NILLTPF riski hipotekārajiem kredītiem iekļauj jauno tehnoloģiju (*FinTech*, *RegTech*) izmantošanu, iespējamu anonimitāti un krāpšanu. FinTech, RegTech riski pārsvarā saistīti ar sistēmu kļūdainu darbību, atteici un nepieejamību.

5. KREDĪTI PRET KUSTAMAS LIETAS ĶĪLU

Kredīti tiek izsniegti, saņemot klātienē kustamas lietas ķīlu un nosakot tās vērtību. Lielākoties kredīti tiek izsniegti uz termiņu līdz 30 dienām, ar iespēju pagarināt atmaksas termiņu.

PRODUKTA APJOMI

Kredītus pret kustamas lietas ķīlu 2022.gadā izsniedz vien 4 kredītu devēji, salīdzinot 2019.gadā tādi bija 17 kredītu devēji. Kredītu devēju skaits, kuri izsniedz kredītus pret kustamas lietas ķīlu galvenokārt samazinājās, kad tika būtiski paaugstināta ikgadējā valsts nodeva par kredīta devēju uzraudzību (no 14'225 EUR līdz 55'000 EUR gadā), kuru virkne nelielo kredītu devēju vairs nespēja samaksāt. No jauna izsniegto kredītu pret kustamas lietas ķīlu apjoms ilgstoši bijis stabils un 2020.gadā sasniedza 37,54 milj. EUR, tomēr Covid 19 krīzes ietekmes rezultātā, kā arī pārtraucot darbību virknei pakalpojuma sniedzēju, 2021.gadā no jauna izsniegto kredītu pret kustamas lietas ķīlu apjoms strauji samazinājās līdz 29,91 milj. EUR (par vairāk nekā 20% salīdzinājumā ar 2020.gadu), savukārt 2022.gada gadā šo kredītu izsniegšana ir atjaunojusies – 35,92 milj. EUR gadā. Tāpat šie divi faktori – pandēmija un pakalpojumu sniedzēju skaita samazināšanās ietekmēja kredītu pret kustamas lietas ķīlu kredītportfeļa atlikuma lielumu, kas no 7,40 EUR uz 2019.gada 31.decembri samazinājās līdz 5,13 milj. EUR uz 2021.decembri, tomēr 2022.gada griezumā portfeļa atlikums pamazām atgriežas pirms pandēmijas līmenī - uz 2022.gada 31.decembri – 6,44 milj. EUR.

Par šo kredītu izmantošanu patērētāji maksā augstākās aizņēmuma (procentu) likmes nozarē, jo uz kredītiem pret kustamas lietas ķīlu neattiecas Patērētāju tiesību aizsardzības likumā noteiktie kredīta kopējo izmaksu ierobežojumi. Ņemot vērā konkurences trūkumu konkrētajā tirgus nišā, vidējā svērtā aizņēmuma (procentu) likmei kredītiem pret kustamas lietas ķīlu 2022.gada decembrī pārsniedza 200% gadā (202,90% gadā).

Viena kredīta pret kustamas lietas ķīlu vidējā summa no 79 EUR 2020.gadā pieaugusi līdz 99 EUR 2022.gadā, jeb par 25,46%.

KLIENTU BĀZE

Šo kredīta veidu pārsvarā izmanto patērētāji ar neregulāriem, neoficiāliem, maziem vai vidējiem ienākumiem vai tādi patērētāji, kuri dažādu apstākļu dēļ (piemēram, pārmērīgas parādsaistības) nevar saņemt cita veida kredītus.

Pastāv risks, ka klientu vidū var būt arī PNP, to ģimenes locekļi un ar PNP saistītas personas. Ne vienmēr kredītu devēji ir noskaidrojuši, vai aizņēmējs ir PNP, tā ģimenes loceklis un ar PNP cieši saistīta persona (it sevišķi grūtāk noskaidrot, vai klients ir ar PNP cieši saistīta persona).

DARĪJUMU RISKS:

- Skaidras naudas izmantošana

Lielākoties kredīti tiek izsniegti un atmaksāti skaidrā naudā kredītu devēja klientu apkalpošanas vietā. Darījumos liels skaidras naudas īpatsvars.

- Citi darījumu riski

Nevar izslēgt iespēju par aizdevuma saņemšanu ar trešo personu dokumentiem vai nepietiekamu klientu identifikāciju. Pastāv iespēja, ka kredīta atmaksu var veikt arī trešā persona, savukārt ieķīlāto kustamo lietu var saņemt klātienē tikai pats aizņēmējs.

Nepietiekami izvērtēta klienta netipiska darbība (kredīta pirmstermina atmaksu, atmaksa no trešajām personām vai veicot pārmaksas).

Klients neprot aizpildīt nepieciešamo informāciju par ķīlas objektu (nosaukumu, modeli, ražotāju), nepārzina ķīlas objekta pielietojumu. Klients regulāri ieķīlā dārgmetālus, preces, bet neizpērk jau iepriekš ieķīlātos. Klients ieķīlā dārgmetālus, dārgakmeņus vai to izstrādājumus par cenu, kas nepārsniedz 50% no to tirgus vērtības.

PIEGĀDES KANĀLA RISKS:

- Iespēja saņemt produktu klātienē

Patērētājs kredītu var saņemt tikai klātienē, savukārt kredīta atmaksu var veikt klātienē vai ar pārskaitījumu.

- Aģentu izmantošana

Aģentu vai starpnieku pakalpojumi netiek izmantoti.

STARPTAUTISKI DARĪJUMI

Kredītu ar kustamas lietas ķīlu darījumiem vietējs raksturs. Nav informācijas, ka kredītu darījumos būtu pārskaitījumi no/uz citām valstīm.

CITI RISKI

Pastāv liels risks pieņemt kā ķīlu noziedzīgā ceļā iegūtas kustamas lietas, jo īpaši gadījumos, ja kredīta piešķiršanā un izsniegšanā ir iesaistīts negodprātīgs kredīta devēja darbinieks.

Nepietiekama izpratne par NILLTPFN prasībām un mazāka iekšējās kontroles sistēmas efektivitāte.

Pastāv iespēja, ka likuma subjektu darbiniekiem nav nodrošinātas atbilstošas apmācības par NILLTPF novēršanas prasībām (neregulāras apmācības vai zināšanu pārbaudes), īpaši par klientu izpēti, rezultātā praktiski var netikt realizēta pienācīga klientu identifikācija, tostarp, neīstenojot vai nepienācīgi īstenojot personu apliecināšu dokumentu pārbaudi. Nepietiekama kompetence vai NILLTPF prasību formāla ievērošana.

Netiek izslēgta nederīgu vai pat zagtu personu apliecinošu dokumentu izmantošana, atsevišķu kredīta pirmstermiņa atmaksa neparasti lielos apmēros, atmaksa no trešajām personām.

Nepietiekami izvērtēti NILLTPF risku ietekmējoši rādītāji, risku paaugstinošie faktori, nepietiekamas darbības risku novērtēšanā. Klientu izpētes darbības, tai skaitā NILLTPF risku izvērtēšana, veicama neatkarīgi no darījuma summas, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu visus NILLTPF un no sankcijām izrietošos riskus.

Nepietiekami pievērsta uzmanība aizdomīgu darījumu/darbību konstatēšanai, lai aizdomu gadījumu izvērtētu sabiedrības rīcībā pieejamo informāciju par darījumu un tā iespējamo saistību ar NILLTPF un pamatotu aizdomu gadījumā par to ziņotu FID, kā arī norādītu atsauci uz aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, par tādu personas, kuras rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgu darījumu nodokļu jomā.

Nepietiekami vai netiek ņemti vērā lombarda darbībai piemītošie riski, kā, piemēram, skaidras naudas pieņemšana. Sabiedrībai ir jāvērtē arī skaidras naudas pieņemšanas riski un jānosaka pasākumu kopums uz risku balstītā pieejā, lai sabiedrība savā darbībā ierobežotu arī šādus riskus, tai skaitā, nepieciešamības gadījumā noskaidrotu naudas līdzekļu vai labklājības izcelsmi. Var būt gadījumi, ka netiek pietiekami izvērtēts, vai klients nav PNP, PNP ģimenes loceklis vai ar PNP cieši saistīta persona.

Daļa kredītu devēju veic manuālas pārbaudes sankciju sarakstos – risks, ka pārbaude var nebūt veikta vai veikta pavirši, neievērojot dažādos sankciju sarakstus un transkripciju.

6. KREDĪTI JURIDISKĀM PERSONĀM UN SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS VEIKŠANAI

Kredītu devēji piedāvā dažādus kreditēšanas produktu veidus juridiskajām personām un fiziskām personām saimnieciskās darbības veikšanai – kredīti bez nodrošinājuma, kredīti ar nodrošinājumu (hipotēka, komercķīla), līzings un citi ar transportlīdzekli vai citu objektu nodrošinātie kredīti, faktoringi, kredīti, kuriem kā norēķināšanās līdzeklis noteikti vekseli, kredīti pret kustamas lietas ķīlu.

PRODUKTA APJOMI

No kredītu devējiem, kuriem PTAC izsniedzis speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai, 2019.gadā 23 kredītu devēji izsniedza un 5 vēl administrēja kredītus juridiskajām personām un/vai fiziskām personām saimnieciskās darbības veikšanai. 2021.gadā tādu, kas izsniedza bija 20 un 3 administrēja, savukārt 2022.gadā jaunus kredītus juridiskajām personām un/vai fiziskām personām saimnieciskās darbības veikšanai izsniedza 20 kredītu devēju un 1 administrēja iepriekš izsniegtos kredītus.

Ja 2020.gadā kopumā juridiskām personām un/vai fiziskām personām saimnieciskās darbības veikšanai tika izsniegti kredīti par summu 811.91 miljoni EUR, tad 2021.gadā – jau 1.17 miljardi EUR, savukārt 2022.gadā - 1,16 miljardi EUR. Kopumā juridiskām personām un/vai fiziskām personām saimnieciskās darbības veikšanai izsniegtā kredītportfeļa atlikums uz 2020.gada 31.decembri bija 1.13 miljardi EUR, uz 2021.gada 31.decembri bija 1,2 miljardi EUR, bet uz 2022.gada 31.decembri 1,29 miljardi EUR. Jāatzīmē, ka lielu īpatsvaru sastāda kredītiestāžu līzings meitu sabiedrībās izsniegtie līzings un faktoringi, kā arī izsniegto kredītu apjoma un portfeļa izmaiņas ietekmē meitu integrācija mātes uzņēmumos.

KLIENTU BĀZE

Pārsvārā Latvijas komersanti un fiziskas personas, kas veic saimniecisko darbību, gan ļoti lieli, tostarp starptautiski uzņēmumi, gan mazie, vidējie uzņēmumi un fiziskas personas. Nevar izslēgt risku, ka klientu starpā ir čaulas kompānijas. Nav informācijas, vai klientu vidū ir sabiedriskās organizācijas. Pastāv risks, ka klienta kā patērētāja maksātspējas nepietiekamības dēļ kredīts tiek slēgts, slēpjot to kā kredītu saimnieciskai darbībai.

DARĪJUMU RISKS:

- Skaidras naudas izmantošana

Pārsvārā kredīta saņemšana un atmaksa notiek ar bankas pārskatījumu starpniecību, tomēr nevar izslēgt iespēju kredītu saņemt un veikt tā atmaksu skaidrā naudā. Darījumiem notiekot skaidrā naudā, ir mazāka iespēja pārliecināties par aizņemto līdzekļu tālāku izlietošanu vai arī noskaidrot naudas līdzekļu izcelsmi, no kuriem atmaksā aizdevumu.

- Citi darījumu riski

Līzings gadījumā, kas ir vispopulārākais kreditēšanas produkts, NILLTPF riski ir zemi, jo pārsvārā izsniegtais finansējums tiek pārskaitīts pārdevējam. Citādi ir gadījumos, kad kredītu izsniedz aizņēmējam - cik lielā mērā un vai pietiekami kredītu devēji pārliecinās par izsniegtā aizdevuma izlietošanu, līdz ar to ir risks, ka saņemtos līdzekļus izmanto terorisma finansēšanai. Savukārt, veicot kredīta atmaksu (it sevišķi pirmstermiņa atmaksu vai neregulārus maksājumus), iespējams izmantot noziedzīgā ceļā iegūtus līdzekļus. Faktoringa gadījumā pastāv fiktīvu debitoru un fiktīvu rēķinu risks, līdz ar to ir būtiski, cik rūpīgi kredītu devējs ir izvērtējis klientu pirms aizdevuma piešķiršanas.

Trešās personas var veikt kredīta atmaksu klienta vietā.

Tiek slēgti darījumi bez nodrošinājuma ar neregulāru norēķinu ciklu.

PIEGĀDES KANĀLA RISKS:

- Iespēja saņemt produktu klātienē

Kredītu noformēšana ir iespējama gan klātienē, gan neklātienē.

- Aģentu izmantošana

Kredītu devēji izmanto starpnieku un aģentu pakalpojumus, tomēr nav informācijas par to apjomiem.

STARPTAUTISKI DARĪJUMI

Pārsvārā kredītu izsniegšanas un atmaksas transakcijas ir vietējie maksājumi starp Latvijas kredītiestādēs atvērtiem norēķinu kontiem, tomēr, piemēram, līzings gadījumā līzings objekts (iekārtas, transportlīdzeklis u.tml.) var tikt pirktas no citas valsts. Risks, ka kredīts tiek izmantots saimnieciskai darbībai, kas pārkāpj sankciju regulējumu (divējādi lietojamas preces, aizliegtu preču imports/eksports, sadarbība ar augsta riska valstīm) .

CITI RISKI

Darbinieku izpratnes trūkums, nepietiekama kompetence par NILLTPFN prasībām vai formāla to ievērošana, nepilnīga IKS, t.sk., veicot klienta izpēti, noskaidrojot klientu patiesos labuma guvējus, pārliecinoties par finansējuma izlietošanu un atmaksāto līdzekļu izcelsmi.

Klients veic saimniecisku darījumu imitāciju, lai radītu priekšstatu, ka saimnieciskā darbība nes peļņu, un saņemtu aizdevumu.

Ar transporta un loģistikas nozari saistītie NILLTPF /sankciju riski (informācijas slēpšana par darījumu attiecībām ar partneriem no augsta riska valstīm, klienta izvairīšanās no sankcijām); juridiskas personas

ar mātes uzņēmumiem/meitas uzņēmumiem/saistītiem uzņēmumiem sankcionētajos reģionos. Līzīngā finansēta aktīva izmantošana nelikumīgiem mērķiem; finansētā aktīva lietotājs (labuma guvējs) ir trešā persona.

Daļa kredītu devēju veic manuālas pārbaudes sankciju sarakstos – risks, ka pārbaude var nebūt veikta vai veikta pavirši, neievērojot dažādos sankciju sarakstus un transkripciju.